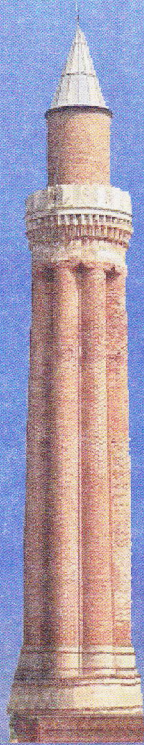
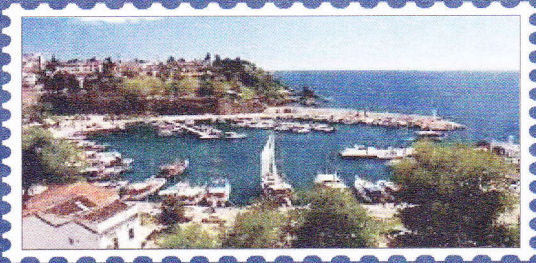

ZENCİ MUSA
1880 - 1919

NEVZUHUR

EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT

TEMMUZ 2015
SAYI : 46

NEVZUHUR

NEVZUHUR

EDEBİYAT - KÜLTÜR - SANAT

TEMMUZ 2015 SAYI 46

SAHİBİ:

MUSTAFA AKBABA

GENEL YAYIN YÖNETMENİ:

ALİ DEMİREL

YAYIN KURULU:

BEKİR KARA
HASAN TÜLKAY
MEHMET ERÇİN

ADRES:

Atatürk Cd. 1306 Sk.
Akbaba Apt. No: 1/2 ANTALYA

TLF : 0 (242) 241 80 62 - 63

BELGEGEÇER: 0 (242) 241 41 74

www.mustafaakbaba.com

e-posta: alidemirel47@hotmail.com

ISSN : 1308 - 1403

BASIM YERİ

TUNAHAN OFSET & MATBAACILIK

Tel : 0 (242) 248 90 88

www.tunahanmatbaa.net

info@tunahanmatbaa.net

tunahanoffset@gmail.com

Sinan Mh. Atatürk Cd. 1254 Sk.

Rıfat Türkcan Psj. No: 14/7

Muratpaşa / ANTALYA

YAYIN TÜRÜ :

Yerel - Süreli

İki Ayda Bir Yayınlanır

NEVZUHUR da yayımlanan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir.

NEVZUHUR da yayınlanan eserlere telif hakkı ödenmez.

NEVZUHUR

Bir kültür hizmeti olup, para ile satılmaz.

NEVZUHUR da

Yayınlanan bütün yazıların sorumluluğu

yazarına aittir. Gönderilen yazıların

yayınlanması, Yayın kurulu nun

kararına bağlıdır. Yazılar yayınlanmasa dahi

geri iade yapılmaz.

NEVZUHUR Yayınlarının tamamına

www.mustafaakbaba.com adresinden

ulaşabilirsiniz.

BU SAYIMIZDA YAYINLANAN

ALP OLMAK

ALİ DEMİREL

ACEM MÜLKÜ

MUSTAFA AKBABA

ELMA ŞEKERİ (!)

RUKİYE PERÇEM BAŞ

“ HERKES YÜREĞİNİN EKMEĞİNİ YER ”

ÖZNUR TANAL

KARAMANYA (ADALYA - ANTALYA)

ANDAÇ

OKUYUCU İLE SOHBET

Değerli NEVZUHUR dostları;

Hoşunuza gideceğini umduğumuz yazılar ile Temmuz sayısında buluşmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

İlk yazımız ALİ DEMİREL'in ve ALP OLMAK başlığını taşıyor. Alp'lik nedir? Kimlere denir? gibi soruların cevabını bu kısa ama öz yazıda bulacak, harkesce tanınmayan ama Devletimiz için verdiği mücadelelerle tarihimize mal olmuş bir Alp'i; Alp Zenci Musa'yı rahmetle anacaksınız.

Bu yazıyı, MUSTAFAAKBABA'nın ACEM MÜLKÜ başlığıyla kaleme aldığı yazısı takip ediyor. Önceki sayımızda İran'a bir seyahatinin olacağı sinyalinin veren yazarımız, gerçekleştirdiği bu seyahati hakkında, diğer seyahat yazılarında olduğu gibi doyurucu bilgilerle okuyucunun karşısına çıkıyor. Okuyunca sizler de Acem mülküne seyahat yapmış gibi olacaksınız.

RUKİYE PERÇEM BAŞ (BÖRÜ KHATUN) yazısına ELMA ŞEKERİ başlığını uygun görmüş. Fakat bu elma şekeri, bilinen şekerlerden değil. Hele bir okuyun, bu elma şekeri ne kadar acı, yiyenleri nasıl perişan ediyor!

"HERKES YÜREĞİNİN EKMEĞİNİ YER" başlığıyla sayfalarımızda yerini alan ÖZNUR TANAL; Antalya-Kaleiçi'nde halı ticareti yapan, gösterdiği dürüstlikle hem şahsının hem de Milletinin itibarını yükselten bir esnafımızı konu ediyor. Bazı karakersiz insanların MEHMET SAĞGÜN'den öğrenecekleri çok şey olmalı.

Bu sayımızda iç arka kapakta yer alan ve Antalya hakkındaki görüşünün kısa bir bölümüne yer verilen Francis Beaufort'un kitabından alıntılar yaparak, bu gezgin ve görüşleri hakkında daha geniş bilgi sunan ANDAÇ'ın konu başlığı KARAMANYA (ADALYA-ANTALYA). Meraklıların ilgisini çekecektir.

Bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle hoşçakalınız...

NEVZUHUR

ALP OLMAK

ALİ DEMİREL

Alp sözcüğü yalnızca Türklere aittir, başka bir dilde bu sözcük yoktur. Eğer başka bir kültürün – dilin içinde 'ALP' varsa bu Türk töresinden o millete geçmiştir. Yaklaşık yedi bin yıl öce Avrupa kıtasına gelen Türk, töresini ve uygarlığını Avrupalı yerli barbar insanlara öğretmişlerdir. Elbette bu uygarlaştırma çalışmaları kolay olmamıştır yani askeri güç de gerekmiştir. Avrupa'ya uygarlık yolunun açılmasında 'Alpler'; öncü, yol açan güç olmuşlardır. İşte bu yüzden; Avrupa'nın en uzun sıra dağlarının adı 'ALPLER' –ALP DAĞLARIDIR...

ALP sözcüğü savaşçı demektir. Ama bu savaşçı olma özelliği yalnızca beden gücüne ve savaş tekniklerine dayanan bir özellikten çok ötedir. Beden gücü ve savaş tekniklerinin iyi bilinmesi ve bu bilgi ve beceriyi bir sanat (insan öldürme sanatı) gibi icra etmek başka milletlerde de vardı, tarihteki 'Lejyonerler' gibi. Hatta günümüzde de var 'paralı askerler' gibi. Bilinmektedir ki; paralı askerler para karşılığında, kim – kimler olduğuna bakmaksızın öldürürler. Parayı veren onlardan ne istiyorsa, hiçbir insani ve dini değer gözetilmeden yerine getirirler yani öldürürler... Alpler de savaş sanatını çok iyi bilirler, savaş tekniklerini de çok iyi bilirler ama insani değerler ve Tek Tanrı inançlarına ters düşecek hiçbir davranış içine girmezler. Bu konuda; ezelden beri süregelen Türk Töresini hatırlamakta fayda var. Bilge Kaan zamanında daha da belirginleştirilerek ortaya konan Türk Töresinin bu konuyla ilgili olarak: Aman dileyene kılıç kaldırmayacaksın, kadın, çocuk ve yaşlılara dokunmayacaksın... Gibi kuralları, Türk düşmanlarınca dahi bilinmektedir.

Alp para için savaşmaz, savaşmak için (zevk için) savaşmaz. Alp Tanrıca bir emel için savaşır. Her alp, yapacağı görevin Tanrıca bir amaca yönelik ve evrensel bir etki yapacağına inanarak savaşır. Bazı Alpler; evrence düzen içinde bazı makamlara, ruhça yücelirler, az rastlanabilir böylesi Alplere 'Alperen' denir. Bu yazıda konumuz sadece Alpler olduğundan alperenlerden daha fazla söz etmeyeceğim.

Sayın okuyucular, biliyorum yukarıda anlatmaya çalıştıklarımı elbette anlıyorsunuz ama bilincinizde ve yüreğinizde somutlaşmasını sağlamaya yönelik olarak, bir alpimizi örnek vermek istiyorum. Bu arada şunu hemen belirtmeliyim: Alplik

elbette Türklüğe aittir ama bir kişinin alp olabilmesi için ille de Türklerle kan bağı olması gerekmiyor. Gerekenler şunlardır; Türk Töresini bilecek, benimseyecek, uygulayacak, Tek Yaratıcıya hizmet ettiğinin bilincinde olarak Ruhen yönelecek ve bağlanacak. Ve 'Ben Türküm' diyecek... Böylesi (Türklerle kan bağı olmayan) Alpler var mıdır? Elbette vardır, tarihler boyunca hep olmuştur. Bu yazımda, özellikle onlardan birini örnek vermek istedim. İşte onlardan birisi...

Osmanlı İmparatorluğunun son zamanlarıdır. Osmanlıya bağlı bütün ülkelerde Türk varlığı her yönüyle hüküm sürmektedir. Tabiidir ki Osmanlı askerleri ve içlerinde Alpler de her ülkede vardır. Sudanlı yaşı bir zenci (burada yazdığım 'zenci' asla küçümsemek anlamında değildir) Osmanlının, Türklerin ve de Alplerin farkındadır. Kendisi de imanı sağlam bir Müslüman olan sudaanlı ihtiyar, kendisinin bu yaştan sonra işe yaramayacağını da farkındadır. Fakat onun içinde bir kere ışık parlamıştır. Torunu Musa'yı yanına alıp doğruca Kahire'ye götürür. Ne yapar eder Türk mahallesine yerleşir. Torununu Türk çocuklarının içine katarak okula gönderir... Musa Ana dili gibi Türkçe öğrenir, Türklerin İslamiyet'e nasıl bir inançla bağlı olduklarını kavrar ve o da aynı iman içinde olgunlaşmaya başlar... Sonra Asker olamaya karar verir.

Osmanlı askerleri bu yeni arkadaşlarına 'Zenci Musa' demeye başlarlar. Zenci Musa ilk görev olarak Trablusgarb'da İtalyanlara karşı verilen savaşa katılır. Bir avuç Türk subayının başlattığı bu karşı çıkışta, ünlü (Atatürk'ün de dostu) Şeyh Sunusi'nin önderliğinde büyük başarılarla imza atılır.

Zenci Musa Alp olmanın manevi hazzını bir kere tatmıştır, durur mu? Durmadı. Trablusgarb'dan hemen Balkan savaşına, oradan Çanakkale savaşına koşar. Sonra da kutsal görevinin cazibesine kendini kaptırmış halde Kudüs'te görev alır. İşte tam da o günlerde İngiliz casusları, özellikle de Lawrens'in çabaları sonucu Araplar Osmanlı İmparatorluğuna isyan başlatmışlardı. Yemende de isyan vardı. Öncelikle Yemende isyanın bastırılması gerekiyordu, bu amaç için; Medine'den Yemen'e 300.000 (üçyüzbin) altının ulaştırılması gerekiyordu. Zenci Musa bu sırada Komutan Eşref Bey'in emri altındaydı. Eşref Bey, içlerinde Zenci Musa'nın da bulunduğu 43 askere, sivil kıyafetler giyerek Medine'ye gittiler. Sivil giyinerek gizlice hareket etmelerinin sebebi İngilizlerin ve onların emrine itaat eden Arapların haberi olmadan altınları Yemen'e götürmek için idi. Ne yazık ki; ikiyüzlü Araplardan birileri haberi İngilizlere ilettiler. İngilizler, beraber

oldukları Arapları da yanlarına alarak; 43 kişiden oluşan Türk konvoyuna 2500 kişiden oluşan bir savaşçı gurupla, Cemebe denilen yerde puslu kurdular. İnanılması güç ama İlahi amaçlı 43 yiğit, bir gece bir gündüz birleşik düşman güçleriyle savaştı. İşte bu savaş sırasında, Komutan Eşref Bey'den aldığı emirle Zenci Musa kendi mangasıyla birlikte 300.000 altını kaçırmayı başardı. Ve altınları Yemen'e götürerek Tefvik Paşa'ya teslim etti. 43 askerin koruduğu 300.000 altını, 2500 kişilik İngiliz +Arap askeri birliğinin ele geçirememiş olması İngiliz gazetelerinde alay konusu bile oldu!

Ne yazık ki Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu yenik sayıldı. Damat olan – olmayan beceriksiz, korkak ve hainler yüzünden İstanbul işgal edildi. Böyle bir durumda Zenci Musa durur mu? O bir Alp, elbette durmaz. Hemen harekete geçer ve doğruca İstanbul'a gider. Ali Sait Paşa Zenci Musa'yı Karaköy gümrüğünde işe sokar. Aslında bu işin bir başka yönü de vardır, geceleri Anadolu'ya, Kuvvayı Milliye güçlerine gizlice silah sevkiyatı yapılmaktadır. Alp Zenci Musa bütün gücüyle bu sevkiyatta görev almıştır...

İstanbul'u işgal eden birleşik haçlı kuvvetlerinin genel komutanı General Harrington yanındakiler ile birlikte kenti gezmektedir. Tam Galata Gümrüğüne geldiklerinde, yanındakilerden biri:

"Komutanım, 300.000 altını Yemen'e kaçıran zenci işte orada yük taşıyan kişi."

İngiliz gazetelerine manşet olduğundan dolayı olanları, özellikle bütün askeri çevreler bilmektedir.

General Harrington doğruca Zenci Musa'nın yanına gider. Ve ona; "bak başkenti bile işgal ettik, artık devletin falan yok. Gel bize katıl, bizim için çalış sana istediğin kadar altın veririm." der. İşte Alp Zenci Musa'nın yanıtı:

"Komutan, her teklif herkese yapılmaz. Bu sözleriniz beni ancak rencide eder. Benim bir devletim var, Devlet-i Osmanî; bir bayrağım var ay-yıldızlı bayrak ve bir kumandanım var Eşref Bey."

Alp Musa'nın bu yanıtı İngiliz Komutan General Harrington'u çok şaşırtır. O ki; İstanbul'u işgal eden birleşik haçlı ordularının başkomutanı. O ki; İslam âleminin halifesi de olan Padişaha bile emirler vermekte, istediği şekilde fermanlar yazdırılmaktadır... İşte böyle bir gurur ve tavır içindedir. Lâkin onun bu tavrı Alp Zenci Musa'nın yüceliği yanında sönüktür. Alp Zenci Musa, birleşik haçlı ordularının başkomutanına, kendinden emin bir tavırla bakar ve aynen şöyle der:

"Komutan, bu iş daha bitmedi, sizinle mücadelemiz devam edecek..."

İşte ALP olmak böyle bir şey...

Alp olanların bu hali daha yaşarken, yaptıklarına ve sözlerine bakılarak bilenler tarafından bilinir, anlaşılır. Alp Zenci Musa da elbette bilinmekteydi, tabii bilenlerce... İstiklal marşımızın yazarı saygıdeğer Mehmet Akif Ersoy bakınız bu seçkin alp için ne yazmış:

"Eşref Bey'in emir eri Zenci Musa;
Omuzundan arşa yükseldi nebi İsa."

1880 yılında Girit'te doğan ve 1919 yılında Özbekler Dergâhında (İstanbul- Üsküdar) veremden vefat ettiğinde; bavulunda yalnızca Kur'an-ı Kerim, Komutanı Eşref Bey'in resmi, kefen bezi ve bir Osmanlı Haritası bulunan. Alp Zenci Musa'yı saygıyla anıyoruz. Yüce Yaratacının cennetinde ruhu şad olsun...

ACEM MÜLKÜ

MUSTAFA AKBABA

Kocasından sonra taht'a oturacak veliahd veremediği için eşinden ayrılmak zorunda kalan yeşil gözlü güzel prenses Süreyya'nın yaşadığı hüznü günler, sonrasında Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin Farah Diba ile dillere destan nişan ve düğünlerinin yazılı basında, özellikle de Hayat Mecmuası'nda renkli fotoğraflarla haftalarca sunulması, şarkın binbir gece masallarının gerçeğe dönüşmüş halinin gözler önüne serilmesiydi.

Belki de bu efsanevi hikâyenin o yaşlarda üzerimde bırakmış olduğu tesir ile İran'ı hep görmek istemişimdir. Elbette bu istekte, medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan o topraklarda yaşanmışlıkların izini sürmek de başka bir etkendi.

xxx

Nevzuhur'un 45. Sayısında; "Rivayet Olunur Ki..." başlığıyla sunulan yazımız, okumakta olduğunuz bu yazımın bir yerde girizgâhı niteliğindedir. O yazımın sonunu, kısmet olur ise 16 Mayıs 2015 tarihinde Acem mülküne bir seyahatimizin olacağını haber vererek bağlamış idik. Hamd ü senalar olsun seyahatimiz 16-23 Mayıs tarihleri arasında salimen gerçekleşti. Böylece merak ettiğimiz bir ülkeyi daha olabildiğince görmüş olduk.

Seyahatimizin teferruatına geçmeden önce ilk paragrafa bir zeyl düşüp seyahat intibalarımızı daha sonra aktaralım.

Şahbanu Farah Diba'nın çocukları olmuş, taht'a geçecek veliahd da vermişti. Ancak, Fransa'da sürgünde bulunan İranlı şii lider Humeyni, ülkede şii inancının hâkimiyetinden istifade ederek, çoğunlukta olan Şiileri etrafında toplayıp içten ve dıştan yapılan mücadeleler sonucunda 1979'da İran'a hâkim oldu. Böylece Devleti yöneten Pehlevi sülâlesinin sonu gelmiş, Şah Muhammed Rıza Pehlevi ve ailesi İran'dan ayrılmak zorunda kalmışlardı. O günden sonra Devlet; "İran İslâm Cumhuriyeti" adı altında hayatiniyetini devam ettiriyor.

xxx

Saat 24.45'de Yeşilköy'den havalanan uçağımız yönünü doğuya döndürüp yol almaya başladı. T.H.Y ikramda her zamanki cömertliğiyle yine göz dolduruyordu. Zaman zaman uyku ihtiyacımızı gidermek için gözlerimizi kapatıyorduk. Zîrâ, o gecenin sabahında bizi yorucu bir program bekliyordu. Havada geçen iki saatin sonunda Tebriz'deydik. Aramızda 1,5 saatlik bir zaman farkı vardı.

Merhaba Acem mülkü!..

Pasaport işlemlerimizin ardından bizi bekleyen mihmandarımız ile buluşup özel bir otobüs ile kalacağımız otele gittik. Kısa bir istirahat ve kahvaltı sonrası şehri gezmeye koyulduk.

Tebriz'de kendinizi Azerbaycan'da sanıyorsunuz. Azeri çok. Dil probleminiz olmuyor, insanlarla rahat anlaşabiliyorsunuz.

"Şah Gölü" namıyla anılan gölet görülmeye değer yerler arasında. 600 yıl kadar önce Şah'lar burada otururlarmış. O zaman şehzadeler de Tebriz'de yetişirlermiş. Bu gölet çevresinde oluşturulmuş Parkta insanlar (bay-bayan) sabah yürüyüşlerini yapıyorlar, Kafe'de oturup bir şeyler yiyip içiyorlar.

Karahanlılar döneminde yapılmış olan Mavi Camii'nin çinileri her ne kadar depremlerde çok hasar görmüş ise de kalanları ile çok dikkat çekiyor.

Meşrutiyetçilerin üs olarak kullandıkları, bugün müze olarak hizmet veren yapı, aynı zamanda Tebriz'in tipik mimarisine örnek teşkil edecek nitelikte.

Unesko Dünya Mirası Listesi'nde yer almış olan Kapalıçarşı'sını dışarıdan görmüş olsak da içini maalesef gezemedik. Tebriz'de oluşumuz, Miraç Kandili sabahına rastladığı için resmî tatil olmasından dolayı kapalı imiş. İran'da kandili takip eden günler resmî tatil olurmuş.

Şairler Anıtı da Tebriz'de ziyaret ettiğimiz yerler arasındaydı. Bugün bu anıtın bulunduğu yer "Makberetü's Şuara" adıyla anılan bir mezarlıkmış. Buraya 410 şairin gömülmüş olduğu söyleniyor.

Bu anıtın içerisinde Şehriyar'ın kabri var. Şehriyar, Tebriz'e damgasını silinmeyecek şekilde vurmuş. Çok yerde Şehriyar'ın fotoğrafıyla karşılaşıyorsunuz. Pek çok yere ismi verilmiş. Bizim kaldığımız otelin adı bile "Şehriyar" idi. Burada Şehriyar'a üç İhlâs, bir Fatiha'mız nasip oldu.

Söz buraya gelmişken Şehriyar'dan biraz bahsedelim.

"İran Azerbaycan'ı" da denilen Güney Azerbaycan'ın Türk şehri Tebriz'in Bağmeşe Mahallesi'nde 1904 yılında dünyaya geldi. Babası; Tebriz'in tanınmış fakir dostu, haksever avukatlarındandı. Tebriz'in Meşrutiyet yıllarında Heyderbaba Dağı eteğindeki Hoşgenab'ın yeşil ovalar, billur bulaklar, zerrin çiçekler bölgesinde oturuyorlardı. Asla unutmadığı bu çevrede geçen çocukluğu, şairin yaşlı günlerinde yazdığı ünlü "Heyder Baba'ya Selâm" şiirinin ilham kaynağı olacaktır.

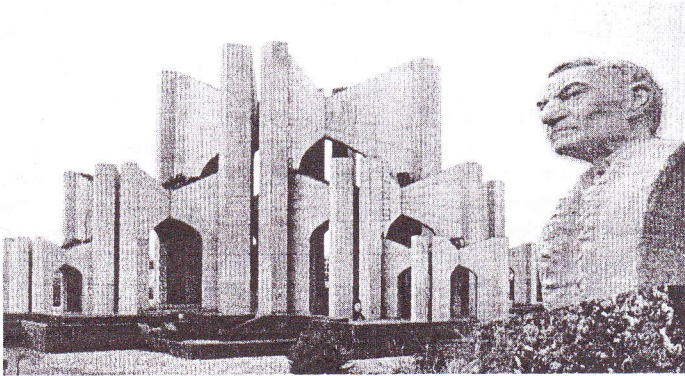
Bir yandan babasının gözetiminde Kur'an-ı Kerim'i ve Sadî'nin Gülistan'ını okuyan, öte yandan Tebriz'in türlü ilkokul ve ortaokullarında öğretim gören Şehriyar, 1925'de Tahran Tıp Fakültesi'ni bitirmesine üç ay kala ayrıldığı zaman az çok tanınmış genç bir şairdi. Fakülteden mecburen ayrılması, delicesine sevdiği Süreyya adlı kızın çok nüfuslu bir şahıs tarafından da sevilmesi yüzünden olmuştur. O şahıs, Şehriyar'ı zindana attırılmış, ancak Tahran'ı terk etmesi şartıyla serbest bırakılmasına ve Nişabur'a gitmesine izin vermiştir.

1932'den sonra Noter idaresinde, bankalarda devlet memurluğuna başlayan şair, 1935'de babasını, 1952'de de annesini kaybeder. İyice yalnızlaşan şair bunalımlara düşer

Daha sonra Tebriz'e gelen Şehriyar buradaki Ziraat Bankasında memurluğunu sürdürürken yukarıda zikrettiğimiz "Heyder Baba'ya Selâm"ını yazar. 1954'te birinci bölümünü ibda ettiği bu Türkçe ile muhteşem eserin ardından çocukluk günlerine ve o günlerin geçtiği seyranğâhlara gide gele "2. Heyder Baba" sını kaleme alır (1965).

Elli yaşlarında evlendiği ve kendisine çocuklar veren Ezize'yi de katbeden Şahriyar, daha sonra İran içinde seyahatlere çıkar. Birkaç kere hastalanır, 18 Eylül 1988 günü Tahran Mehr Hastahanesinde vefat etmiş, Tebriz'deki Makberetü's Şuara'ya defnedilmiştir.

Onun vefat günü, kıyametten bir gün olmuş, Tebriz, yüce dilini ve milli duygularını ayakta tutan bu üstün cevherli ama bahtsız ve yılın evlâdını öz kalbine gömmüştür. (Şehriyar ile ilgili verdiğimiz bu bilgiler, Ahmet Kabaklı Hocamız'ın "Türk Edebiyatı" eserinin 4. Cildinden alıntılanmıştır.)

Şairler Anıtı

Kacar Müzesi de Tebriz'de gördüğümüz yerler arasındaydı. Müze haline dönüştürülmüş olan binanın mimarisi ve Kacarlar döneminden sergilenen eserler dikkat çekici idi.

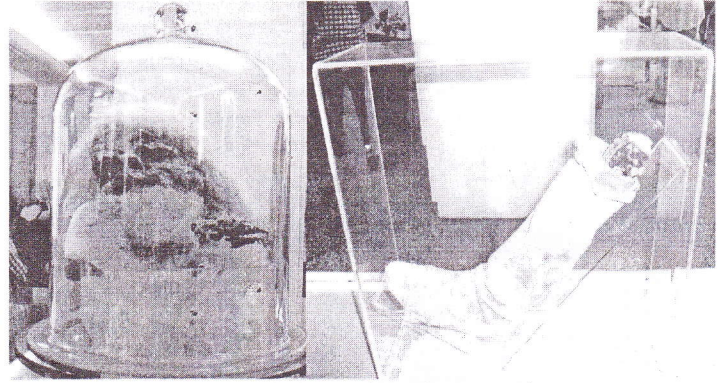
Tebriz'e bir saat kadar mesafede, tipik bir İran köyünde bulunan peribacaları, bizim Kapadokya'mızın küçük bir numunesi niteliğinde. Şirin bir derenin aktığı bu köyün çevresini ağırlıklı olarak ceviz ağaçları yeşillendiriyor. İri ve ince kabuklu cevizleri meşhurmüş.

O geceyi Tebriz'de geçirdikten sonra. Otelde aldığımız kahvaltının ardından (iki gün kahvaltıda yediğimiz kaymağın tadını unutmak mümkün değil) Tahran'a gitmek üzere otelden ayrıldık.

Tebriz-Tahran arası uçak ile 50 dakika kadar.

Elburz Sıradağları ile çevrili olan başkent İran'ın en büyük şehri. Ortadoğunun da en büyük kentlerinden biri. İranlılar "Tehran" diye telaffuz ediyorlar.

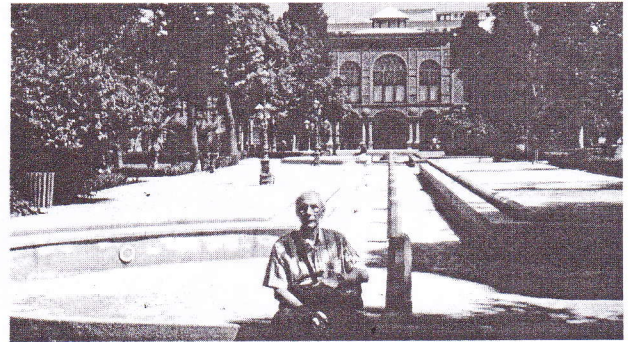
Tahran Arkeoloji Müzesi görülmesi gereken yerler arasında. Müzede; Hammurabi Kanunu'nun bulunduğu çivi yazılı sütun ile bir tuz madeninde ölen bir insanın asırlarca çürümeden kalmış baş ve çizme içerisindeki ayağı özellikle dikkat çekiyor.

Tuz madeninde bulunan baş ve ayak

İran Milli Merkez Bankası'nın altında bulunan "Hazine ve Mücevher Müzesi" ise mutlaka görülmesi gereken yerlerden. Şahların asırlardır biriktirdiği emsalsiz mücevherler, muayyen gün ve saatlerde görülebiliyor ki büyük bir şans eseri o günü ve saati yakalayabildik. Dünyanın en büyük elmaslarından pembe renkli "Derya-i Nur" u Nadir Şah Hindistan seferinden getirmiş.

Kacarlar döneminde yapılmış olan "Gülistan Sarayı" tavan ve duvarlardaki kristal ayna işçiliği ile ışıl ışıl. Rıza Şah burada taç giymiş. Sarayın ana bölümünde fotoğraf ve kamera çekimi yaptırılmıyor, yan bölümlerde ise serbest.

Gülüstan Sarayı

Tahran'ın her yerinden görülebilen "Milad Kulesi"nin yüksekliği 435m. Dünyanın 6. Yüksek kulesi. Seyir terası 280'inci metrede. Bu teraстан Tahran'ı kuşbakışı 360 derece görebiliyorsunuz. Kulede bulunan mağazalardan alışveriş yapabiliyorsunuz.

18 Mayıs Pazartesi günü otelde aldığımız kahvaltıdan sonra İran'ın "Sular Şehri" olarak anılan İsfahan'a doğru yola çıktık. Yolculuğumuzun bundan sonrası karadan olacaktı. Bazı önemli yerleri görebilmek adına karadan gidilmesi gerekiyordu.

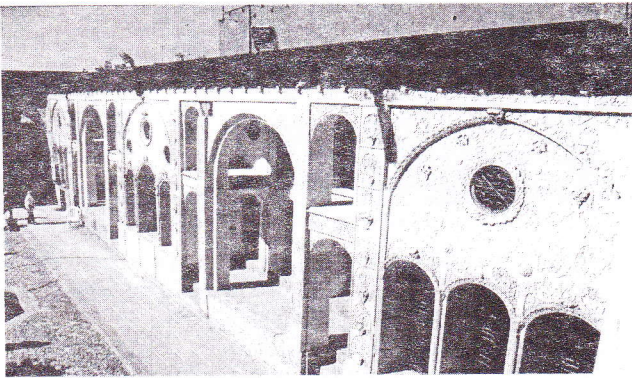
Tahran'dan İsfahan'a giderken Tahran'dan azıcık uzaklaşınca Humeyni'nin anıt mezarı sol tarafta kalıyor. Bir kompleks halinde plânlanmış olan anıt mezarın kubbesi altın kaplı.

Yol, çöl dikenleriyle dolu çorak bir arazinin ortasında ilerliyor. Yer yer kayrak dağların yakınından veya ortasından geçiyorsunuz. Yol üstünde büyük bir tuz gölü var. Gölün çevresindeki toprakların üzerinde kristalleşmiş tuzları net bir şekilde görüyorsunuz.

Kum Kentine girmedik, yanından geçip gittik. Kum'da 8. İmam Ali Rıza'nın kız kardeşi Masuma yatıyor. Kendisi de Meşhed'de Harun Reşid'in kabri yanında medfun. Onun için bu iki şehir İran'da dinî açıdan çok önem taşıyor.

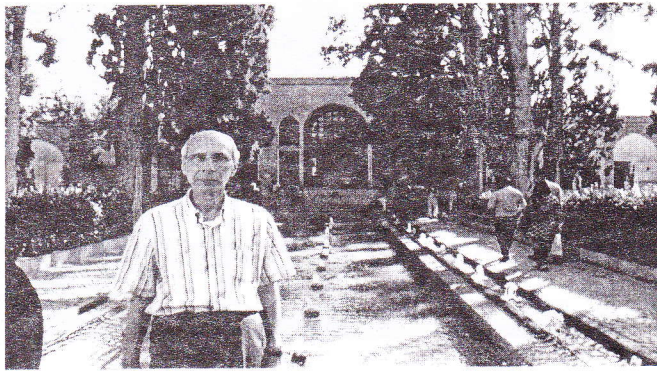
Kum Kentinden sonra tuz gölünün etki alanı biraz kaybolduğu için yer yer tarım alanları görülebiliyor. Küçük ekin tarlaları, yine küçük üzüm bağları, nar ve kayısı bahçeleri çorak arazi ortasında yeşillik olarak dikkat çekiyor.

Yolumuz üzerinde bulunan Kaşan'da "Borojerdî" tarihî evini görmeye gittik, kapalıydı. Biz de yakınında bulunan "Tabatabai" tarihî evini gördük. Bu ev 200 yıllık bir yapı, daha doğrusu küçük bir saray. Mimarisi, duvar ve tavan işçiliği muhteşem. Tabatabai, Borojerdî'nin kayınpederi oluyormuş. Borojerdî, Tabatabai'nin kızını seviyor ve istiyor. Fakat Tabatabai, Borojerdî fakir diye kızını vermiyor. Borojerdî, halı ticaretine başlıyor, çok zengin oluyor. Tabatabai'nin evine yakın bir yerde çok güzel bir ev yapıyor, kızı da alıyor. Borojerdî evi Tabatabai evinden daha küçük ama işçilik açısından daha muhteşemmiş. Kapalı olduğu için onu maalesef göremedik.

Tabatabai evinden bir bölüm

"Fin Bağı" veya "Fin Bahçesi" diye isimlendirilen yer, etrafı kerpiç sur ile çevrilmiş, içerisinde yazlık köşk bulunan güzel bir bahçe. 300 yıllık köşk içerisinde su menbâi var. Eski devlet büyüklerinin istifa ettiği bu tarihî mekân insana huzur veriyor.

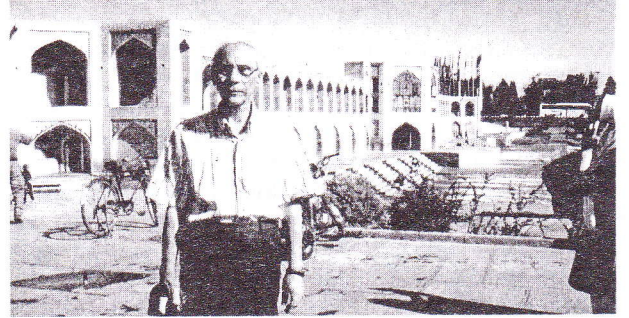
Fin Bağı'ndan bir görüntü

Kaşan, çöl ortasında oldukça yeşillik bir yer. Yakın çevresinde gül bahçeleri bulunduğu için gülsuyu meşhur.

Akşamın ilk saatlerinde İsfahan'a ulaştık. İranlılar "Esfehan" olarak telâffuz ediyorlar ve doğrusu böyledir diyorlar. Kentin içinden geçen "Zayendeh rood Irmağı" şehre ayrı bir güzellik katıyor. İsfahan; "Nısf-ı Cihân" (cihanın yarısı) diye isim yapmış bir şehir. Bence, İranda gördüğümüz yerler içinde en güzel şehir burası. Yeşilliği, çiçekleri, caddeleri ve yapılarıyla dikkat çekici. Bir ara Selçukluların merkezi olmuş. Şah İsmail zamanında başkent Tebriz iken, daha sonra Osmanlı taarruzlarından dolayı İsfahan'a taşınmış. Yani İsfahan, geçmişte Safavilere başkentlik de yapmış.

Zayendeh rood Irmağı üzerinde üç tane tarihî köprü bulunuyor. Bu tarihî köprüler sadece yayaya açık. Vasıtalar yeni yapılmış olan başka köprülerden geçiyor.

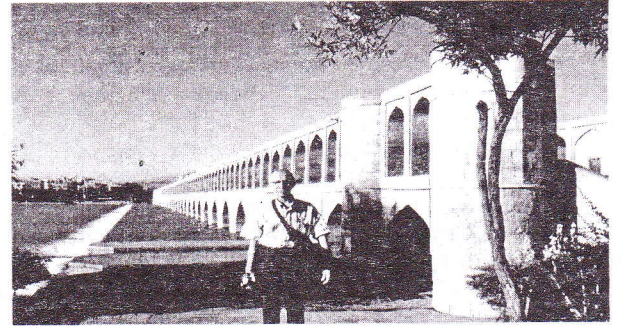
Bu üç tarihî köprüden doğu tarafta olan "Şehrestan Köprüsü", içlerinde en eski olanı. Akamenid veya Sasaniler döneminde yapıldığı söylenmekte. Yaklaşık 2500 yıllık. İran'ın İslâmiyeti kabulünden sonra, değişik zamanlarda dört kere tamiri yapılmış. Uzunluğu; 105m. Eni; 4,5-5m. Olup 13 gözü bulunuyor.

Kaju Köprüsü

Ortada bulunan "Kaju Köprüsü"; 1650 yılında Safaviler döneminde Şah 2. Abbas'ın emriyle yapılmış. Ortasında "Beylerbeyi" isminde sekizgen bir yapı var. Bazı kutlamalarda Şah 2. Abbas misafirlerini burada ağırlamış, zaman zaman da hanedan mensuplarının dinlenme mekânı olmuş. Uzunluğu; 150m. Eni; 14m. olup kemerlerin etrafı renkli çinilerle kaplı. Köprü; suyun az olduğu dönemlerde baraj oluşturabilecek tarzda plânlanmış. 21 gözü bulunuyor.

Şehrin batı tarafına doğru kalan "Siosepol Köprüsü" ise 1602'de Şah 1. Abbas'ın komutanı; Allahverdi Han'ın emri üzerine yapılmış. Uzunluğu; 300m. Eni; 14m. 33 gözü bulunuyor, bu yüzden Siosepol adıyla anılıyor.

Siosepol Köprüsü

İsfahan'ın kalbi durumunda olan "Nakş-ı Cihan Meydanı" 1592 yılında Şah 1. Abbas'ın emriyle yapılmaya başlanmış, 1629 yılında tamamlanmış. Meydan'ın uzunluğu; 507m. Genişliği; 158m. olup 80000m² lik bir alana sahip. Pekin'deki Tiananmen Meydanı'ndan sonra dünyanın ikinci büyük meydanı. Mimarı; Ali Akbar İsfahanî. Safavi Başkentinin vakur duruşunu göstermek adına inşa edilmiş. Çevresi iki katlı bir yapıyla çevrili. Bünyesinde; Safavi dönemi güzel ve ihtişamlı İran Kültür ve medeniyetini gösteren, "Abbasi Camii", "Lütfullah Camii", "Ali Kapı Sarayı" ve "Keisarih Çarşı Kapısı" gibi anit eserler bulunduruyor.

Abbasi Camii: Meydanın güney tarafında yer alıyor. 1. Abbas'ın emriyle mimar Ali Akbar İsfahanî tarafından inşa edilmiş. İki minaresi bulunuyor. Minareler, kubbenin dışı, içi ve caminin her yeri çiniler ile kaplı. Şah 1. Safi döneminde kapısı altın ve gümüşle süslenmiş. Restorasyon çalışmalarından dolayı ibadete kapalı idi. Şu anda iç avluyu oluşturan revakların küçük bir bölümünün altını (bodrumunu) ibadet için açık tutuyorlar. Bu cami devrimden sonra "İmam Camii" olarak anılmaya başlamış.

Şeyh Lütfullah Camii: 1619 yılında yapılmış olup meydanın doğu tarafında bulunuyor. Bu caminin minaresi yok. Bunun da dışı ve içi çinilerle kaplı. İbadete kapalı, müze olarak hizmet veriyor.

Ali Kapı Sarayı: 1592'de Şah 1. Abbas'ın emri ile eski dönemden kalan kalıntıların üzerine yapılmış. 1598'de tamamlanmış. 36m. yüksekliğinde 6 katlı bir bina. Devlet yönetim kompleksine giriş kapısı (Bab-ı Âli) olarak biliniyor. Yabancı devlet erkânını kabul ettikleri ve ağırladıkları yar. Altıncı kattaki müzik odası, ayrıcalıklı bir bölümü oluşturuyor.

Keisarih Çarşı Kapısı: Meydan'ın kuzeyinde, çinilerle tezyin edilmiş olan bu kapı meydanın ana giriş kapısı durumunda.

Kırk Sütunlu Saray

İsfahanda gördüğümüz yerler arasında; "Kırk Sütunlu Saray" ve "Heşt Behişt" diye anılan tarî yapılar da vardı. Hanedana ait bir bahçenin ortasında, Şah 1. Abbas döneminde yapılmış ve devlet resepsiyonlarının yapılabilmesi için Şah 2. Abbas zamanında genişletilmiş olan Kırk Sütunlu Saray'ın verandasında bulunan, her biri 12m. uzunluğunda yirmi sütunun, önündeki havuzun suyuna düşen aksinden dolayı Kırk Sütunlu Saray diye isimlendiriliyor. Her ne kadar sütunlu verandada bulunan ayna ve alçı süslemeleri eski ihtişamını kaybetmiş olsa da hâlâ dikkat çekici bir görüntü sergiliyor. İç mekândaki salonun duvarlarında bazı resimler var. Bu resimlerde; Komşu ülke başkanlarına verilen devlet ziyafetleri ve Safavi Sultanlarının, Osmanlı, Özbek ve diğerleriyle yaptığı savaşlar tasvir ediliyor. Bunlardan bir tanesi özellikle dikkatimizi çekti. Şah İsmail'in, Yavuz Sultan Selim karşısında Çaldıran'da aldığı mağlubiyeti canlandıran bu resim, Çaldıran'dan 200 yıl kadar sonra Safavi Hanedanlığını kötülemek adına Kacarlar döneminde yapılmış.

"Bülbül Bahçesi" diye adlandırılan bir bahçenin ortasında 1669'da inşa edilen Heşt Behişt (Sekiz cennet) Sarayı; sekizgen ve iki katlı bir yapı. Süleyman Şah'ın emri üzerine yapılmış. Yazlık köşk olarak kullanılmış. Burada süslemelerin sekizgen olmasına özen gösterilmiş. Sekizgenlerin kullanım amacı, Cennete sekiz kapıdan girmeyi sembolize ediyormuş.

İsfahan'da ikinci geceyi de Siosepol Köprüsü manzaralı otelimizde geçirdikten sonra 20 Mayıs Çarşamba günü sabahı kahvaltının ardından Yezd'e gitmek için İsfahan'dan ayrıldık.

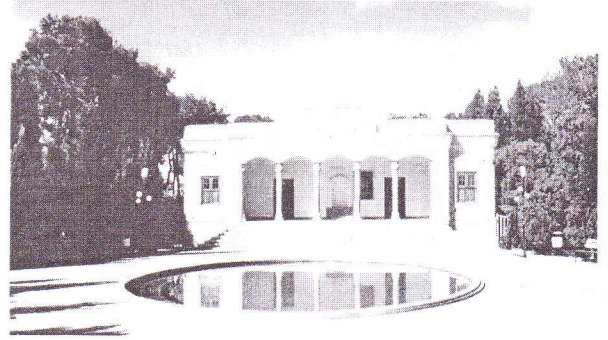
İsfahan-Yezd arası da çorak arazi. Bölge bölge ekili alanlara rastlanıyor. Küçük yarleşim yerlerinde meyve ağaçları görülüyor.

Nain'deki
1200 yıllık
tarihi cami

Yolumuz üstünde bulunan Nain, İran'ın seramik merkezi. Burada 1200 yıllık, bugün ibadet yapılmayan, H.1-4 yy'a ait çok eski bir cami var. Eskilik bakımından İran'da yapılmış olan üçüncü cami. Zerdüşt tapınağının üzerine inşa edilmiş. Sütunlar Sasani dönemine ait. 700 yıllık abanoz minber'de Kündekâri tekniği kullanılmış.

Öğle yemeği için Meybod'da durakladık. Güzel bir restorasyon ile yaşatılması sağlanmış olan tarihî kervansarayda bulunan restoranda yemeğimizi yedik. Meybod'da kerpiçten yapılmış buz evlerini oldukça sık görüyorsunuz. Yazları çok sıcak, kışları da çok soğuk olan bu coğrafyada buz evlerinin havuzlarında kışın dondurulan suyun oluşturduğu serinlik ile içerisinde yiyeceklerini muhafaza ediyorlarmış. Yani, günümüzün soğuk hava depoları gibi bir görev yapıyorlarmış.

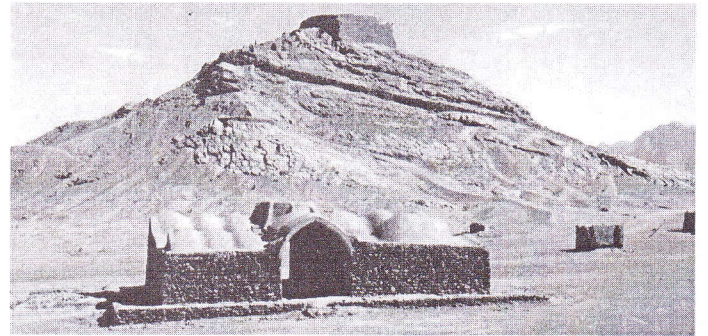
Yezd'de bulunan Ateşgede

Medler tarafından kurulan ve 3000 yıllık bir geçmişe sahip olan Yezd Şehri, İran'ın çok kültürlülüğüne önemli katkı sağlayan Zerdüştlük Dini'nin merkezi. Ateş tapınağı ve burada sürekli yanan ateş, en ilgi çekici turistik unsurlardan.

Gördüğümüz Zerdüşt tapınağındaki (Ateşgede) ateş en az 1500 yıldır hiç sönmeyen yanıyormuş. Bu ateş Şiraz'a yakın Larestan Şehri Azer Fernebeğ tapınağındaki mukaddes ateşten ayrılmış ve Yezd Şehrine yakın Akda ilçesine getirilmiş, 700 sene boyunca orada korunmuş. Daha sonra Ardakan Şehrine nakledilip orada 300 yıl korunmuş ve en son 81 yıl önce Rıza Şah Pehlevi döneminde inşa edilen bu tapınağa taşınmış.

Zedüşt dinine mensup olan insanların bu tapınaklarda dua etmeleri için; temiz olmaları, bayanların beyaz başörtüsü örtmeleri, bayları özel beyaz şapkalı olmaları ve ayakkabılarını çıkartarak içeri girmeleri gerekiyormuş.

Ateşgede'de bir levha üzerinde; zerdüştlerin tek Allah'a inandıkları ama ateşi mukaddes kabul ettikleri için sürekli yaktıkları yazıyor. Bu gerçekten böyle midir, yoksa Allah mefhumunu zerdüştlere kavratılabilmek maksadıyla devletin uyguladığı bir taktik midir, bilemiyorum?

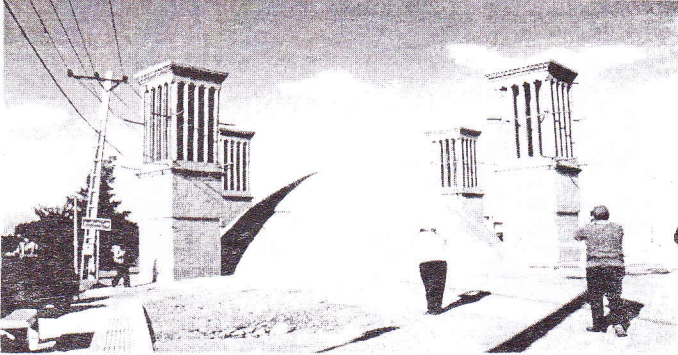

Zerdüştlerin ölümlerini kuşlara tevdi ettikleri kuleler.

Yezd-Dahme'de, Zerdüşt mezarlığının yanında, zedüştlerin ölümlerini kuşlara tevdi ettiği kuleler bulunuyor. Bu kuleler iç içe üç halka halinde inşa edilmiş. En içe çocuk, ortaya kadın, dış halkaya da erkek cesetlerini çürümesi için bırakılıyormuş. Çürüyen cesetlerin kemikleri, taştan oyulmuş Lâhitlere toplanıp o şekilde toprağa gömülüyormuş. Böyle yapmalarının sebebi; temiz kabul ettikleri toprağı, cesetlerle

kirletmek istememişlerindenmiş. Taştan oyularak yapılmış, küveti andıran bu lâhitlerin bir numunesini Tahran Müzesi'nde görmüştük. Cesetlerin kulelerde çürümeye bırakılması işlemini devlet 15 yıl önce yasaklamış. Şimdi ölüleri, mezarda taş zemin üzerine uzatıp üzerini de taşla kapatıktan sonra toprağı örtüyorlarmış.

Yezd, çok sıcak ve kuru olduğu için mimarisi çok farklı. Tarihi şehir tamamen toprak rengi. Kerpiç yapılar çok dikkat çekici. "Bâdgir" denilen; rüzgârı alıp eve ve evin mahsenine ileten havalandırma sistemiyle evlerin içerisi serinletiliyormuş. Sanıçların suları da bu havalandırma sistemiyle hem temizleniyor, hem de serin tutuluyormuş. Bu amaçla yapılmış olan kerpiç havalandırma kuleleri (bacaları) şehrin simgesi durumunda.

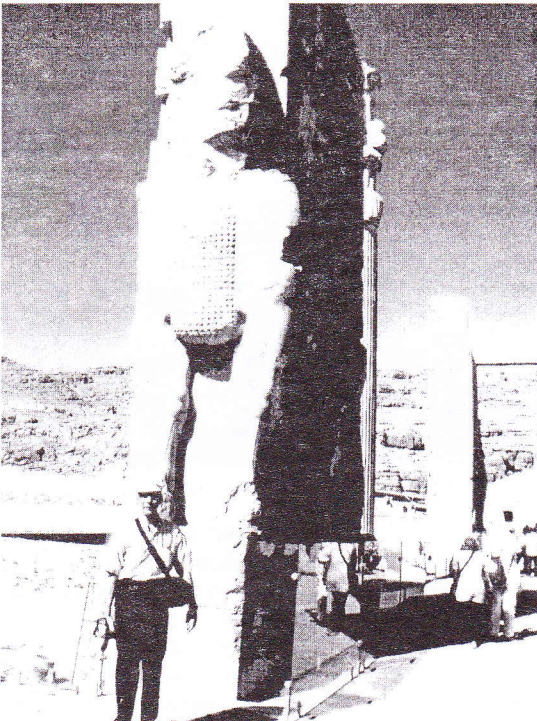

Sarniç ve havalandırma bacaları

Yine Yezd'de yer yer büyük hacimli "Nakhi" diye isimlendirilen sembolik tabutlara rastlıyorsunuz. Her sene Muharrem ayının ilk on gününde bu sembolik tabutlara dileği olan insanlar siyah ve yeşil renkli kumaş parçalarını düğümlerlermiş. Bu tabut onlarca insan tarafından Yezd'in Ulu Camii önünden alınarak Amir Çakmak Meydanı'na taşınırmış. Dilekleri kabul olanlar, mümkün olduğunca fakirlere para, koyun ve dana eti dağıtırlarmış. Bu sembolik tabutlar İran'ın bazı bölgelerinde Hz. Hüseyin'in tabutunun sembolü, bazı bölgelerinde ise Kerbela çölünde şehit olan Hz. Hüseyin'in altı aylık oğlu Hz. Ali Asger'in tabutunun sembolü olarak kabul ediliyormuş.

Geceyi Yezd'de geçirdikten sonra, kahvaltının ardından Şiraz'a gitmek üzere yola koyulduk. Şiraz'a varmadan önce iki antik kent görülecekti.

Bunlardan ilki; Akamenid Hanedanlığı'nın başkenti ve Pers İmparatorluğu'nun da ilk başkenti olan Pasargad idi. Kurus'un anıt mezarı da burada bulunuyor.

Pespolis Antik Kenti'nden bir kesit

Daha sonra Persepolis Antik Kenti'ne gidildi. Yunanca; Pers Ülkesinin başkenti, Farsca; Taht-ı Çemşit (Çemşid'in tahtı) diye anılan, 125.000m² alan üzerine yayılmış bu antik kentteki saraylar, sarayların salonları, hazine dairesi gibi taş oyma sanatıyla yapılmış eserlerin üstündeki yazıtlardan, Antik İran hakkında önemli bilgiler ediniyorsunuz. Persepolis'te, İskenderin talanından geriye kalabilmiş olan eserlerin bir araya getirilerek sergilendiği bir müze de bulunuyor.

Akşam saatiyle Kuran Kapısı'ndan Şiraz'a giriş yaptık. Şiraz; İran halkı ve dilinin de köken olarak geldiği, İranlıların anavatanı olan Fars bölgesinde bulunuyor. Bozulmamış kent dokusuyla, eski eserleriyle, çevresindeki üzüm bağları ve bu ürünlerden üretilen dünyaca ünlü "Şiraz" ve "Cebernet Şiraz" marka şarap üretimiyle İran'ın en dikkat çeken şehirlerinden biri. Yüzyıllar boyunca bir kültür ve sanat merkezi olan kent; "İran'ın Kültür Başkenti", "Güller Şehri" ve "Şairler Şehri" unvanlarına sahip. Şairler Şehri unvanını almasındaki en önemli faktör, Sadi ve Hafız'ın Şirazlı olması ve burada medfun bulunmaları. Programımızda Hafız'ın kabrinin ziyareti de bulunuyordu. Kabri başında üç İhlâs, bir Fatiha'mız nasip oldu.

Hatırlanacağı üzere Nevzuhur'un 45. sayısında; "Rivayet Olunur Ki..." başlığını taşıyan yazımızda Hafız'ın doğum tarihini H.720, ölümünü de H.791 olarak vermiş, dip not olarak da; kaynaklarda doğum tarihinin H.717 ile H.726 tarihleri arasında değişiklik gösterdiğini, ölüm tarihinin de H.792 olabileceğini yazmış idik. Kabrin bahçesinde Hafız hakkında bilgi veren levhada doğumu H.727, ölümü H.792 olarak belirtiliyor. Bu tarihlere itibar etmemiz daha doğru olur diye düşünüyorum.

Ve bu levha üzerinde Hafız'ın bir beyti de yer alıyor. Bu beyit mealen şöyle:

Benim türbembden geçerseniz himmet dileyin
Çünkü burası dünya rindlerinin ziyaretgâhi olacak.

Hafız'ın Kabri

Şiraz'da "Kerim Han Kalesi" de görülmesi gereken yerler arasında. 300 yıllık tarihî geçmişe sahip olan bu kale, Pehlevi döneminde hapisane olarak kullanılmış. Şu anda müze yapılmak için restorasyon çalışmaları sürdürülüyor. Kale burçlarından bir tanesi bariz şekilde eğri duruyor.

Şiraz'da bir başka görülmesi gereken yer de "Narencistan Bahçesi." Kacar döneminden kalan 150 yıllık bu köşkün bahçesinde narenciye ağaçları bulunduğu için bu isimle anılıyor. Ayna süslemeleriyle tavanlar ve duvarlar ışıl...

"Erem Bağları" dedikleri İrem Bağları Bahçesi; geniş bir botanik bahçesi özelliğinde. İklima uyabilen bütün bitkiler burada mevcut.

Yazımızda, Tebriz'den bahsederken kandil sabahına denk geldiğinden, resmi tatil olması münasebetiyle ünlü Kapalıçarşısını gezemediğimizi söylemiş idik. Şiraz'a 21 Mayıs Perşembe günü akşam saatiyle geldik. Ertesi günü Cumaydı ve yine resmi tatildi. Dolayısıyla Şiraz'ın meşhur Vekil Kapalıçarşısını da maalesef içeriden göremedik, alış veriş yapamadık. Kismetten ötesi olmuyor

xxx

Yazımızın burasında İran hakkında bir genelleme yapacak olursak:

Değişik coğrafi özellikleriyle, insan yapısı çeşitliliğiyle, birçok farklı din ve etnik kökene mensup insanlarıyla, binlerce yıldır sürdürdükleri Farsî gelenek ve görenekleriyle, köklü bir tarihe ev sahipliği yapan bu ülkeyi görmek beni mutlu kıldı.

Dinî ve siyasî liderlerinin fotoğraflarını hava alanlarında, caddelerde, meydanlarda, parklarda, otellerde, hemen her yerde görüyorsunuz. Bu durum bana iç savaş öncesi Suriye'deki baba ve oğul Esad'ların her yerde asılı fotoğraflarını hatırlattı.

Gördüğümüz kadarıyla İranlılar sakin, sessiz, sabırlı ve cana yakın kimseler. Kabe-i Muazzama'yı tavaf ve Mescid-i Nebevi'yi ziyaretleri sırasında gösterdikleri bazı sert tavırlar, orada itikatlarınca sergiledikleri bir durum mudur? Yoksa İran'ın bazı bölgelerinde yaşayan insanların karakterinden mi kaynaklanıyor, bilemiyorum.

Özellikle gençler sizinle sohbet etmek, fotoğraf çektirmek için fırsat kolluyorlar. Kız olsun, erkek olsun gençlerin çoğunun burnu estetikli.

Giyim konusunda; kadınlar da erkekler de İslâmî kurallara uymak zorunda. Dışarıdan gelen yabancılar da buna uymakla yükümlü. Dolayısıyla çıplaklık yok. Ancak pek çok kadının başındaki örtü sembolik durumda, gerçek tesettüre uygun değil. Çarşafı kadınlara rastlansa da çoğunluğu; alta pantolon, üstte uzunca bir tunik şeklinde giyiniyor. Yüzleri pür makyajlı. Molla kıyafetli erkek çok az görülüyor.

İran'da Hz. Ali, Hz. Hüseyin ve de diğer imamlar (12 imam) üzerine kurulmuş sanki başka bir din var. Namazların cem edilerek (birleştirilerek) kılınması çok çok zorunlu durumlarda olması gerekirken, beş vakit namaz üç vakitte birleştirilerek kılınıyor. Ezan'a; "Eşhedü enne aliyyen veliyyullah" ve "Hayye alâ hayre'l amel" ilavesi var. Namaz kılarken; alınlarının gelecek olduğu yere yaklaşık 3,5-4 cm kutrunda veya 4cm.x3cm ebadında, 0,5cm. kalınlığında, Kerbelâ toprağından yapılmış küçük tabletcikler koyup onun üzerine secde yapıyorlar. Cami girişlerinde, kutuların içerisinde yüzlerce bu tabletciklerden bulunuyor. Namaza girerken alıp, çıkarken tekrar o kutulara bırakıyorlar. İmamın namaz kıldıracağı yar, zeminden 40-50cm. kadar daha aşağıda. Burayı imamın sığacağı uzunluk ve genişlikte dikkörtgen bir hacim olarak derinleştirmişler. İsfahan'daki Abbasi (imam) Camii'nde bu derinlik 1m. kadar idi, iniş için iki basamağı bulunuyordu. Bunun neden böyle olduğunu öğrenemedim.

Tarihî özelliği bulunan bazı camilere ibadet saati dışında müze gibi biletle, yani para vererek giriyorsunuz. Bu durumu çok garipsedim.

Yezd'de cadde üstündeki küçük bir caminin önünden geçerken içerisine şöyle bir göz attığımda; mihrabın solundaki duvarın üst kısmında bir şahsın fotoğrafının asılı olduğunu gördüm. O fotoğraf caminin banîsinin mi, yoksa başka birisinin midir bilemem ama cami içerisinde fotoğraf bulunması İslâmî açıdan ne kadar sağlıklı olur?

İran'da kabirler yer seviyesinde. Kaşan'da Tabatabai evini görmeye giderken küçük bir caminin avlusundan geçtik. Avlu, caminin haziresi durumundaydı. Ortasında bir fâkih'e ait kabir biraz yükseltilmiş, diğer kabirler yer seviyesinde idi. İstemesiniz de üzerine basarak gidiyorsunuz. Caminin içerisinde de; imamzadelerden, İmam Cevad'ın en büyük torunu Sultan Emir Ahmed'in türbesi bulunuyordu.

İran'da hanımın izni olmak şartıyla, beyler resmî olarak

ikinci bir eş alabiliyorlarmış.

Bu ülkede disko, bar, meyhane işletmek, alkollü içki satmak, dışarıda alkollü içki içmek yasak. Ancak, evlerde kendi içkinizi üretip içebiliyormuşsunuz. Bu alkollü içki yasağına rağmen devlet "Şiraz" ve "Cebernet Şiraz" gibi markalarla şarap üretimi yapıyor ki bu da büyük bir tezat teşkil ediyor.

Büyük şehirlerdeki istisnalar hariç, yüksek binaya pek rastlanmıyor. Genelde tek veya iki katlı olan yapılar betonarme yerine çelik konstrüksiyon ile iskeleti çatılıp sarı tuğla ile duvarları örülüyor. Dolayısıyla yerleşim yerlerinde toprak rengi hâkim.

AVM yok ama küçük esnaf bol. Alışverişlerde pazarlık payı var. Hava alanlarında frişop'larda bile pazarlık yapılabilir.

Şah Muhammed Rıza Pehlevî zamanında ülkeye CocaCola girmiş, yaygın şekilde tüketiliyor ama MC Donalds gibi işletmeler görülüyor.

İran bende; bizim 90'ları yaşıyor gibi bir izlenim bıraktı. Yine de belli bir refah seviyesine sahipler. Turizm hareketi yeni filizleniyor. Yerli üretimleri olan otomobilleri var. Yabancı marka arabalar da görülüyor ama lüks arabalara pek rastlanmıyor. Trafik sinyalizasyon sistemi çok sık kurulmamış. İnsanlar trafik akışının biraz rahatlamasını bekledikten sonra yola atlayıp el-kol işaretleriyle karşıya geçmeye çalışıyor.

Yemekleri bizim damak tadımıza uygun. Safranlı pilâv, kebab çeşitleri, nohut ve mercimek ağırlıklı yemekler daha ön plânda. Kamikli kuzu eti ve nohutla yapılan, içine lâvas doğranarak yanılan "Abgusht", İran mutfağının spasialleri arasında bulunuyor. "Yağirt" dedikleri naneli ayran da sofraların önde gelen içeceklerinden.

Umumî helâlâlar klasik tarzda, yani alaturka. Lâvabolara sıvı sabun, umumî bir haznedenden borularla geliyor.

İran'da elbette başka görülmesi gereken yerler de vardı. En azından, yanından geçtiğimiz halde içine girmedığımız Kum Kenti ve program dışında olduğu için gidilmeyen Meşhed ve yakınında bulunan tarihî Tus, görülmesi gereken yerler arasındaydı.

Gittiğimiz halde göremediğimiz mekânlar da vardı. Meselâ; Tahran' da Sadabad Sarayını, Şiraz'da Sadi'nin Kabrini ziyaret imkânı olmadı. Sözü toparlarsak; bir haftaya ancak bu kadarı sığabildi. Kimbilir belki başka bir sefere buraları da görür, oralarla da ilgili intibalarımızı kaleme alabiliriz. Tabii her şey nasip ve kismet işi.

Az kalsın unuttuyordum. İran'dan "Hatem" sanatıyla tezyin edilmiş ziyinet kutusu, peçetelik vs. gibi değişik amaçlarla üretilmiş ahşap kutulardan alıp hatıra olarak getirebilirsiniz. Ancak, taklitleri çok oluyormuş. Kerim Han Kalesi içerisinde bulunan hediyeelik eşya reyonunda satılanlar devlet güvencesinde imiş. Biz oradan aldık. (Elbet başka yerlerde de gerçekleri vardır.)

Yine; bir bitkinin öz suyundan imal edilen, içerisinde Antep fıstığı bulunan ve "Gaze" diye isimlendirilen bir çeşit tatlıdan, eşinize dostunuza ikram etmek maksadıyla yanınızda getirebilir, onların ağzını da tatlandırabilirsiniz.

İran seyahatimizin güzel bir şekilde geçmesine vesile olan, bizi Tebriz Hava Alanı'ndan alıp, Şiraz Hava Alanı'ndan uğurlayınca kadar elinden gelen gayretleriyle bizlere güzel anlar yaşatan, Azerî kökenli, ismiyle müsemma Rana Sohrabi Hanımefendiye buradan tekrar teşekkürlerimi iletiyorum.

ELMA ŞEKERİ (I)

RUKİYE PERÇEM BAŞ

Algı yönetimi: İlk olarak ABD ordusu tarafından ortaya atılmış bir tanımdır. Amerika Savunma Departmanı'nın tanımına göre; hedef kitlenin, istihbarat sistemlerinin ve liderlerinin resmi tahminleri, dış ilişkileri ve resmi eylemlerinin yanında, aynı hedef kitlenin, duygularını, motivasyonlarını etkilemek amacıyla yapılan

yayımlar ya da seçilen bilgiler ve göstergeleri inkâr etme eylemidir. Tam anlamıyla Amerikanca di mi!? İstihbarat var (gizli iş çevirme), hedef toplum var (yayımla ve sömürgecilik), etkilemek var (her türlü misyoner faaliyet) ama en Amerikancası inkâr var. Ama bu karakteri Amerika diye sınırlandırmak istemiyorum. Bu zihniyetin birçok adı, adı kadar çok da rengi var. Ben kısaca misyoner diye yazacağım, siz Amerika, Yahudi, İngiltere, Fransa, Rusya, Ermeni, Siyonist, Opus Dei, Tapınakçılar... Offff yoruldu, işte bunları anlayın.

Evet algı yönetimini, misyoner gargameller bu şekilde pembeleştiriyorlar. Öğrendiklerimden sonra algıladığım algı yönetiminin tanımını bir de benden okuyun. Daha anlaşılır olması için -ki bu anlaşılırdaki kasıt etkisini ve sonucunu daha iyi anlatabilmek için- bir örnekle tanımlayayım. Hiç kimseye 'Buyurun, bir bardak zehir içer misiniz?' diyemezsiniz. Şayet dersenez, hem içecek akılsız bulamazsınız hem de sizin akli dengenizden şüphe ederler. Ancaaaaaak, zehiri, ballandıra ballandıra anlatıp, araya doğrusu az yanlışı bol bilgi (!) sokuşturursanız, uyduruk, çakma bir bilrikişiyi yandaş medyayla bol bol konuşturursanız hele bir de zehri bardakla değil kaşıkla sunarsanız belki hedef kitleyi anında öldüremezsiniz ama eninde sonunda, kıvrana kıvrana öldürürsünüz. İşte misyonerlerin algı yönetiminden, satır arası anlatmak istedikleri budur.

Bu yöntem mertçe sonuç alamayan (bunu hiç denemediler aslında, mertlik kim misyonerler kim... Bunların mertlikten anladıkları silahlı savaş ki onda da ne hileler çevirmişlerdir. Bu da umarım başka bir makaleye konu olur.) misyonerlerin yeni silahı. Yeni derken üç dört yüzyıl geriye gidin. Tanımda vurguladığım gibi bu silahın, etkisi yavaş sonuçta öldürücü. Şimdi kullandıkları bu yöntemden yola çıkarak size Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı Emekli Süvari Albay Hüsamet'in Ertürk'ün anılarından bahsedeceğim. Ertürk'ün yaptığı açıklamaya göre; " Ben Teşkilat-ı Mahsusa da çalışırken dünyaya hâkim olmak isteyen bu, Milletlerarası Siyonist Teşkilatı'nın elimize geçen 21 maddelik düsturları vardır ki ne kadar manalıdır. Burada şöyle yazılıdır:" deyip bir nokta koyalım. Evet bu 21 maddelik amaç ve hedefi makale şeklinde kısaca ele almak mümkün değil. Bu nedenle bu yazımda ilk üç maddeyi inceleyeceğim. Bu üç madde sırasıyla:

Genç nesilleri mugayiri (aykırı) ahlak telkinleriyle bozmalı.

Aile hayatını yıkmalı.

İnsanlara aşağı sınıflarla tahakküm (baskı) etmeli.

Yaşadığımız bu yüzyıl için ne kadar da tanıdık geldi değil mi? O dönemin anlayışına göre 'aman efendim ne mümkün' denilen bu üç madde, şimdilerde bize normal bile geliyor. İşte tam da bu zamanda, algı yönetimi silahıyla, misyonerler ettiklerinin meyvelerini yemeye başlıyorlar.

Şimdi aklıma bir papazın lafı geldi: "... bunların gerçekleştirmesi için en fazla bir asır bir zamana ihtiyaç var. Biz o günleri görmesek bile, muhakkak çocuklarımız görecektir. Atalarımın ektiğini yedim, öyleyse ben de çocuklarım için ekiyorum."

İlk maddede genç nesillere oynanacak oyunun niteliğinden bahsediyor. Mugayiri yani aykırı ahlak anlayışının bol bol telkin edilmesinin üzerinde duruyor. Bir toplumun geleceğini gençler yönlendirir. Bunun farkında olan misyonerler, bozulmanın gençlerden başlamasının önemini, bu maddeyi birinci sıraya koyarak göstermişlerdir. Ele geçirilen söz konusu belgelerden bu yana, bu madde ile hedeflediklerine ulaşmışlar mıdır? 5 bilemediniz 6 kaşık zehrimiz kaldı.

İkinci madde aile hayatının yıkılmasının gerekliliği ile ilgili. Özellikle son on yılda boşanmalarda ki yüzde elliye varan artış, aile kurumuna olan saygının yerlerde sürünmesi bardakta ne kadar zehir kaldığını gösteriyor.

Ve üçüncü madde, insanlara zorbalıkla aşağılık kompleksi aşılacak. Burada ki zorbalık fiziksel değil ruhsal zorbalıktır. Hepimiz her gün, iletişim araçlarının bize zorbalıkla beynimize sokmaya çalıştığı bu aşağılık kompleksi yağmuruna maruz kalıyoruz. Koskoca bir hatta birkaç özentili nesli gözünüzün önüne

getirirseniz, aşağılık kompleksi şu an ciddi bir salgın niteliğinde.

Bu üç madde birbiriyle iç içedir. Aileyi bozarsın bozuk çocuklar çıkar, bozuk çocuktan da bozuk genç çıkar. Sonucu görünce hepimiz vah-tüh deriz, üzülürüz ama arkamızı dönüp misyonerlerin şekerlerini yemeye devam ederiz. Bir masal var ya Hansel ve Gratel, şekerlere kanıp cadının yemeği olmaya giderler. Adamların masalları bile zihniyetlerini yansıtıyor. Ama durum bu, el ele tutuşup, kardeş kardeş cadının inine gidiyoruz.

Peki sizce neden ahlaki bozmakla başlamak istiyorlar? Çünkü sizin de, benim de ve misyonerlerin de bildiği bir gerçek var. Ahlak her anlamda toplumun yapı taşıdır. Ahlak deyince kadın-erkek ilişkisinden tutunda, cinsiyetin kendi duruşuna kadar hatta insanların birbirine davranışlarını da kapsayan çok geniş bir kavramdır. Bu kavramı dinimiz ve töremiz çok önemsemiş, önemsemekle kalmayıp çok net çizgilerle ahlakın sınırlarını, birbirleriyle paralel şekilde çizmişlerdir.

Şimdi kabaca, çok da beynimi yormadan verilen zehir etkilerini gösteren birkaç örnek yazacağım: Yaşlıya saygısı olmayan, babasını ve annesini saymayan, zayıf karakter örneği gösterip özentili şarkı, giysi, saç... vb. hallere düşen, mensup olduğu asil dine sahip çıkmayıp dinin kurallarını hiçe sayan bir de utanmadan dalga geçen, taşıdığı kanı küçümseyen, bu kanın getirisi olan vatana, bayrağa, töreye sahip çıkmayan, en utanç vericisi; kızların erkekleşmesi, erkeklerin kadınlaşması bir de buna şakşakçılık yapan, araştırmayan, okumayan sonuç olarak da hiçbir şey hakkında kendine has fikri olmayan, yönlendirilmeye açık, puding (pelte) kıvamında beyne sahip bir gençlik... İlk maddede hedeflenen bu gençlik, üçüncü maddeyi de yerine getirmiş oluyor. Nasıl mı? Şöyle: Bir Müslüman okuyarak -okuyacağınız, zaten çoktan okumanız gereken, 'oku' diye emredilen Kuran-ı Kerim - dinini öğrenmez ise, İslamiyet'in ne kadar doğru, gerçek ve tek din olduğunu anlayamaz. Anlamadığı zaman da kandırılmaya uygundur. Zaten televizyon adını verdiğimiz şeker sayesinde, çok da zorlamadan, bilgisizi rahatlıkla diniyle ilgili aşağılık kompleksine sokmaktadır. Televizyonlar da bol bol terörist dini olarak algılatılmak istenen İslamiyet'i, o mukaddes kitabı okumadan savunamazsınız. Anca sağdan soldan, doğru yanlışı bilgilerle geveler durursunuz. Sizin bilgisizliğiniz, sadece inancınızla misyonerlerin şeytani zekâsını alt edemez. Çarpıtılan bir ayetin uzantısı olan sapık fikrin müridi olursunuz. Sonuç; dininden uzaklaşan, uzaklaştıkça dininden utanan, inancını kompleks yapan bir gençlik.

Bir de ırkından utanan, bunun kompleksini yaşayan, beyni olup da kullanmayı unutan bir gençlik var. Çok bir şey yazmaya gerek yok aslında. Din konusundaki gibi ırkının asaletini bilmeyen, okumayan, araştırmayan gençlik, kırmızı, leziz elma şekerleriyle kanından utanır oldu. Yazık...

İkinci madde vardı, hani 'aile hayatını yıkmalı' diyorlardı. Bence bu konuda kısa sürede çok yol kat ettiler. Ben boşanmalardaki artışa çok bozulmuyorum. Zaten boşanmayla sonuçlanması kaçınılmaz olan evlenmede ki niyetlere bozuğum. Eşimle gittiğimiz bir ortamda, bir tanıdığımız kendi eşinin de yanında şunu dediğine şahit olmuştum; " Baban fakirse sorun yok ama kayınpederin fakirse aptalsındır." demişti. Kanımca eşine çok büyük hakaret etti, Yani ben seni eş değil iş olarak seçtim. Fakat yanımda olan eşi hiç alınmadı ki bu da farklı bir çöküş, kadın gururunun çöküşü, öz saygının çöküşü... Neyse bu ayrıca yazılacak bir konu. Beyefendinin söylediği bu söz kime aittir bilmiyorum ama bana buram buram Yahudi kokuyor. Ya da ellilik amcam yirmilik kızla evleniyor, kıza bakıyorsun aşk evliliği diyor, amcaya soruyorsun param var diyor. Yani anlatmak istediğim; eskilerin evlilikten ve eşten anladıklarıyla bu devrin anladığı çok farklı. Acı olan evlilik de güdülen bu ve benzeri çıkarları ne erkek ne de kadın hakaret olarak algılanıyor. Siz buna genişlik deyin, ben, karakterdeki ve şahsiyetteki sonsuzluk derim. Tabi niyet çıkar ağırlıklı olunca sonuç da hayırlı bitmiyor. Hooop boşanmalarda yüzde bilmem kaç artış. Sadece bunlar değil aile kurumunu yıkan, mesela; eşlerin görevlerini yerine getirmemesi, görev karışıklığı,

eşlerin birbirine saygısının kalmaması da yazılabilir. Ama bence bunların kaynağı da yine evlilik kurumuna olan bakış açısıyla ilgili. Aile kurumuna büyük bir hakaret olan beraber yaşamayı yazmayı inanır hiç istemiyorum. Neden mi? O kadar normalleşti ki... Bu gün onunla, yarın şunla, bir de nikahsız çocukla, hiç olmadı bilmem ne bankasından aldığım örnekle yaptığım çocukla... falan da filan da... Korkuyorum. Bu kadar gayri meşru ilişki ve meyvelerinin bu kadar normalleştirilmesi, bir de bu sapkın hallerin televizyonlarda, romanlarda özendirilerek anlatılması, utanmadan babası meçhul bankadan alınan örnekle çocuk yapılmasına bilim denilmesi ciddi bir sorun. Her anne gibi korkuyorum...

Hadi itiraf edin kendinize ne kadar tanıdık örnekler değil mi? Hem de eskiden 'falancanın falancasının...' diye konuştuğumuz bütün bu örnekler dibimizde yaşanmaya başlandı. Bir de ne kadar çabuk özümstedik, yargılamaz olduk değil mi? Otobüste çocuk büyüğüne yer vermiyor, annesi de 'ayyy çocuk işte' deyip sırtıyor, evlat kapı çarpıp anaya babaya hakaret ediyor üstüne yürüyor adı buluş çağı oluyor, kız yada erkek boşanmak istiyor aileler 'kız mı yok, koca mı yok?' diyor. Ahhhh ahhh milletçe şeker komasına girdik de su veren yok...

Inanın daha sayfalarca bu üç maddeyi yazabilirim. Şu an bile aklımdan onlarca örnek geçiyor. Ama yazmasam da biliyorum ki maalesef şu an bu yazıyı okuyanların da aynı benim gibi kafalarından onlarca örnek geçiyor. Eminim benim gibi düşündükçe de deli oluyorsunuzdur. Ruhunda tek ve doğru din var, damarında en asil kan var ama neslin, 'God a busy' (Tanrı meşgul) yazılı altında da şeytan resmi olan üstle namaza gidiyor, 'Ben Siyonistlerin fahişesiyim' diyen kadının şarkısıyla adına dans dedikleri tepinme hareketleriyle 23 Nisan kutluyor. Gülmek geliyor içimden bu kadar salak durumuna düşükleri için, ağlamak istiyorum bu hale düşenler dinimden ve ırkımdan oldukları için.

Ve sonuç: Her yazımda vurguladığım gibi ne inancım ne de törem umutsuzluğa izin vermiyor. Dinim, Hak yolunda olanların eninde sonunda kazanacağını yazarak umutsuzluğa düşmemi yasaklıyorken, ırkımdan atası muhtaç olduğum kudretin damarlarımda ki asil kanda mevcut olduğunu söyleyip mücadele için gerekli gücü nerden alacağımızı gösteriyor. Öze dönüş kaçınılmazdır.

Dipçe: Bu makalenin hazırlanmasında saygıdeğer ve rahmetli Aytunç Altındal Hocamızın araştırmalarından yararlanmışır.

“HERKES YÜREĞİNİN EKMEĞİNİ YER”

ÖZNUR TANAL

Hıdırellez'den bir gün sonraydı. Dilek ve muradlarımızı gül dalına bağlayıp gecelettikten sonra er sabah deryanın bereketine bırakmışlığımız dün bir, o gün ikiydi. Antalya Olgunlaşma Enstitüsü'nden canların daveti üzerine Kaleiçi'ne gitmiştim. Bu yılın teması seçtikleri memleketim Elmalı'nın değerleri konusunda uzun ve keyifli sohbet ettik. İş bitince gözü çarığına giden bütün insandaşlarım gibi bakışım bastığım yere meylettiğinde yerdeki kilim beni tuttu, sordum. Olgunlaşma'nın değerli Müdiresi İlkay Hanım kilimin Tekirdağ Yöresi'ne ait olduğunu söyledi. Diğer salonda sergilenen beşik gibi bu kilimi de Kaleiçi'nin ünlü antikacı, Orient Basar'ın sahibi Mehmet SAĞGÜN'ün Enstitü'ye bağışladığını anlattı. Beşik denir de benim gönlüm durur mu? Yan odadaki sarılınası tahta beşiği de gördükten sonra bunu biz sevdalılarına kazandıran kişiyi mekânında ziyaret edip tanımak şart olmuştu.

Antalyalıların ve birçok yabancı misafirimizin tanıdığı, Antalya'nın en eski (?) halıcısının mağazası da çok bilindik bir noktada idi ama tanış olmak o güne nasipmiş. Medeniyetler Beşiği Anadolu'da bir tahta beşiğin izinde başlayan sohbet kendisinin çalışma yaşamından sıradışı kesitlerle başladı. O konuşurken; **İyilikler takdir edilmezse ümitsizliğe kapılır, kötülükler cezasız kalırsa cesaret bulur**, diyen Hz. Ali'nin sözü uyarınca

karar verdim. Mesleğim ile ilgili olduğu gibi aktarmayı da ibadet saydığım insanlar ve onların anlatılarını kayıt altına alıp ortaya çıkan dersleri öğrenme zamanı gelenlere pay etmeliydim. Kendi deyimiyle; Kaleiçi ve Antalya'nın en eski **“Türk El Sanatları Ticareti”** erbabı ile saatler süren bir söyleşinin önemli kesitlerini çoğunlukla kendi dilinden aktaracağım. Bu deneyimlerin içinden dinleyince beni kâh güldüren, kâh şaşırtan ve hepimize esin vereceğine inandıklarımı seçtim. Dilerim beğenirsiniz..

Mehmet SAĞGÜN 1956 Burdur - Bucak doğumlu. Bir yaşında iken ailesi ile Antalya'ya yerleşmişler. Diğer iki kardeşine göre bilinen deyimle; **“ticaret kafası”** olan bir çocuk olarak çalışma yaşamına 7 yaşında simit, tirmis, haşlanmış mısır satarak, yazlık sinemaların girişinde Teksas, Tommiks, Zagor gibi kitapları kiraya vererek başlamış. 10 yaşında iken daha önce Almanya'ya giden babaları anne ile birlikte onları bu kez Almanya'ya göçürmüş. Almanya günlerinden iki ilginç anısı var. Biri; bisiklete binerken feci şekilde düşüp üst dudağının iç tarafının iyice bir haşat oluşu sonrası dikiş atarken uslu durduğu için doktorun kendisine verdiği iki mark ile -gülmekte zorlanma pahasına- komik bir Charlie CHAPLİN filmine gidişi. Diğer; belki de yaşamını belirleyen olay. O günlerde yaşadıkları küçük Alman Köyü'nde bir sabah otobüsü kaçırılmak için ocağı açık unutup çıktığı evle birlikte yandaki birkaç binanın yanmasına sebep olması. Her şerde bir hayır buluruz ya, kendisi bu olaydan sonra bir kasabaya göçmelerinin, küçük yaşlarda başlayan ticari yaşamını daha ileri boyutlara taşımaya vesile olduğuna inanıyor. Orada aldığı esinlerle küçük yaşta başlayan ticari girişimleri yeni bir boyut kazanır. Almanya'dan İstanbul'a götürdüğü kotları orada, oradan kazandığı parayla da Kapalıçarşı'dan aldığı hediyelikleri Almanya'da satmaya başlar. Bazen o kadar çok para kazanır ki yolculuğu sırasında kullandığı yastığın içini boşaltıp para ile doldurduktan sonra dikerek başının altında taşır.

Gel zaman git zaman bu döngü bir yerde kesilir, Alman Lisesi'ni bitirip vatani hizmet için Türkiye'ye döner. Askerden sonra bir seyahat acentesinde çalışma düşüncesinde iken bir arkadaşının halıcı dükkânında hayatının bundan sonraki 32 yılını vereceği işi ile tanışır. Dil bilmeyen arkadaşına dil ve müşteri konusunda ettiği yardımlar karşılığı bir ay içinde 22.000 Mark kazanınca kendi yerini açıp bunu meslek edinmeye karar verir. Bunun üzerine Kalekapısı'ndaki Tek Kapılı Han'da bir arkadaşı ile ortak başlayan ticaret yolculuğu zararlar sonlanınca zarardan dönüp bağımsızlığını ilan eder. Radikal bir karar alarak o günlerde insanların; **“Çingene Mahallesi”** diye soyutladığı;- Orda ne işin var? Orada iş yapamazsın! diye hüküm verdiği Kaleiçi'nin geleceğini kendi deyimiyle; **“yurtdışında büyümenin avantajıyla o günlerden görüp”** bir dükkân kiralar. Ticaret yaparken halı - kilim konusundaki yerli-yabancı kaynakları okuyarak bu konuda fark yaratacak bilgiler edinir. Halıcılık yanında pansiyonculuk da yaptığı o yıllarda sattığı ürünleri ya Döşemealtı Bölgesi'ndeki 37 köye kendisi giderek, ya toplayıcılar ve toptancılardan alarak ya da paraya sıkışan esnafın birbirine mal satması ile edinir. Bunlar; **başta halı- kilim-cicim-zili ve sumak gibi dokumalar olmak üzere Güzel Anadolu İnsanımızın el emeği- göz nuru; heybe, çoban kepenegi, iğne ve tığ ile yapılan yazma oyaları, çeşitli başörtüleri, perde ve masa örtüleri, eski-işlemeli bakırlar, Kütahya Seramikleri ve gümüş aksesuarlar** gibi çeşitlerdir. Bunları burada formüle etmek kolay ama ya yaşananlar? Meslek hayatının ilk 18 yılında çok kandırılıp dolandırılır, canı yanar. Şimdi kendi anlatımına kulak verelim;

“Kayserili halıcı bana geldi, dedi ki, o acemilik yıllarımda;- Mehmetciğim benden istediğin kadar mal alabilirsin, sana 6-7 ay vade yaparım. Önce gitmiş bankada bir hemşehrisini bulup sormuş; “Mehmet SAĞGÜN'ün hesabında ne kadar para var?” diye. Sonra bana gelmiş. 7 ay vadeli mal sattı ama “Ben çek kullanıyorum, çek olursa veririm” dedi. “Olur” dedim. Çek yazdım verdim. Meğerse kanunen çekin vadesi olmazmış. Benden çeki alıyor, 10 dakika sonra bankadan nakite çeviriyor. Bütün hesabımı

boşaltmış. Adam ne kadar param olduğunu öğrenmiş, bana o kadar mal satmış. Sonra bütün paramı almış, kullanacak bişey bırakmamış. Şikâyetçi oldum artık, ortaya çıktı hemşehrisinin parayı o adama ödediği. Adamı işten attılar ama benim canım yanmış ölü.

Ondan sonra meselâ o günlerde 100 mark değerindeki bi halıyı bana "Antika" diye 8.000 marka sattılar. Güzel bi hikâyeye anlattı. "Bunu daha önce çok isteyenler oldu. İstanbul'dan esnaflar geldi vermedik ama şimdi annemiz hastanede. Ameliyat oldu, fatura yüksek çıktı. Ameliyat parası ödeyeceğiz 8.000 Marka ihtiyacımız var. Hâlbuki İstanbul'a 15-20.000'e satabiliriz!" dedi. Takım elbiseli, beyefendi bir adamdı gelen. İnandım adama. 8.000 markını verdim, halıyı aldım. Gerçeği sonradan öğrendim ama teslim olmadım. **"Yenilmeyeceğim ben bunlara!"** dedim. Eskiden 10 saat çalışıyorsam 12-14 saate çıkardım. Gece yaralarına kadar kitap okurdum, not alırdım halı-kilimle ilgili. O kazıklar beni daha kısa sürede olgunlaştırdı. Canımın yanmasına rağmen 18 yıl acemilik çektim. Başladığım zaman 2 halıcı vardı, ben 3. halıcıydım Antalya'da. Şimdi sadece Antalya merkezde tahminen 100'ün üzerinde

Bu meslek çok zor bir meslek. 40-50 yıldır halıcılık yapıp halıcılıktan hiç anlamayanlar var. Hâlâ öğrenememiş adam. Bir de bazı insanların kapasitesi biraz dar olur. Sade belli yöreleri bilirler. Döşemealtı'nı bilir, Yağcıbedir'i bilir bunun dışına çıkamaz. Benim yabancı kitap ve yayınlar okuma, dünyanın her yerinden koleksiyonerler ve bu işi bilen insanlarla konuşma imkânım olduğu için ufkum daha da genişledi, tecrübem arttı. Uzun yıllar Avrupa ülkelerinde; Avusturya, Almanya, Belçika, Lüksemburg, Danimarka vb.'de sergiler yaptım. 1.5-2 ton eşyayı buradan THY kargosuyla gönderiyor, oradan gümrükten çekiyordum. Onları büyük bir arabaya yüklüyordum. Sergi salonunu önceden ayarlıyordum. Gidiyor, bütün halıları duvarlara asıyordum. Buradan Türk Halk Müziği Sanatçısı götürdüğüm de oldu. Çerezler ve içeceklerden açık büfe hazırlıyorduk. Yenilip içiliyordu. Müzik ara verdiği zaman müşteriler sergideki malları satın alıyordu. Birçok şehri geze geze her sene 4 ila 7 hafta süren turneler yapıyorduk. İşte böyle büyüdü gitti..

18 yıl canım yandı ama ben kimsenin canını yakmadım. Sonra işlerim yavaş yavaş oturmaya başladı. Şu anda 32 yıllık müşterilerimiz var, hiçbirisi ile kırgınlığımız yoktur. Ne zaman tanıştıysak onlar hâlâ hem müşterim hem de iyi arkadaşlarım.

Çok ilginç olaylar yaşadım. Bunlardan birini özellikle anlatmak isterim; Uzunçarşı Sokak'taydım o zaman. Oğluyla beraber Avusturyalı bir bayan geldi. Bir Yağcıbedir Halısı beğendi. Halının iyi olmadığını alırken biliyordum. Malzemesi, yünü, boyası da iyi değildi. Halıyı çok beğendi ama o anda o halının daha iyisi, kalitelisi yok

- Onu vermek istemiyorum size, dedim. O da

- Siz para kazanmak istemiyor musunuz? Ben beğendim, dedi.

- Çok ısrar ederseniz parasız vereyim halıyı. En azından "bana kötü bir halı sattı" dedirtmek istemiyorum, dedim. Çünkü halı kötü ama müşteri çok kaliteli. Ona kötü bir mal sattığını zaman o müşteriyi bir daha görmezsiniz.

- Bana adresinizi yazın, aynı yörenin daha kaliteli bir malı geldiği zaman ben size gönderirim, fiyatını sonra konuşuruz, dedim. Adresini bıraktı. Ben daha kaliteli, ipek gibi bir Yağcıbedir buldum, Avusturya'ya gönderdim. Parasını ödemek istedi. Tekrar gelip gelmeyeceğini sordum.

- Ekim'de geleceğim dedi.

- Gelirken getirirsiniz" dedim. Çok etkilenmiş bundan. Dediği tarihte paramı getirdi. Sonradan öğrendim ki siyasetçiymiş. Ondan sonraki yıllarda Avusturya'nın Dış İşleri Bakanı'nı, Halkçı Parti genel sekreterini, partiden birçok milletvekili arkadaşını getirdi. Daha sonra bana Avusturya'da kendi evinde sergi yapmayı teklif etti. Oraya sergi hazırladık, gittik. Bütün halıları numaraladım, fiyat listesini yaptım.

- O fiyat listesini bana ver. Sen misafirsin, otur! dedi.

Benim mallarımı bütün oradaki bakanlara, milletvekillerine kendisi

sattı. Onları sattıktan sonra yakında bir şatonun altında büyük, meşhur bir lokanta vardı. O lokantaya beni ve diğer misafirlerini davet etti. Parayı ben kazandım, oradaki masrafı da kendisi üstlendi. 31-32 sene oluyor. O gün - bugün Türkiye hayranı. İşte o günlerden bugüne hâlâ, her yıl Eylül'ün ilk haftasında buraya gelir. Bazen iki üç arkadaşıyla ve mutlaka uzun bir liste ile gelir. Buraya gelmeden önce bütün siyasetçi arkadaşlarını arıyor, akrabalarını arıyor;

- Ben Mehmed'e gidiyorum. Halı - kilim ihtiyacı olan var mı?" diye. Bir gün Avusturya parlamentosunda bir toplantıda Türkiye ile ilgili olumsuz bir şeyler konuşulmuş. Bu bayan kürsüye yumruğunu vuruyor ve diyor ki;

-Ben uzun yıllardır Türkiye'ye gidiyorum. Türklerin ne kadar misafirperver, ne kadar iyi insanlar olduklarını benden iyi hiç biriniz bilemez. Türklere laf söyletmem!"

Şimdi düşünabiliyor musunuz o müşteriye ilk satış yaptığım zaman içinde yalan dolan olsaydı, o müşteriyi dolandırsaydım o'nu ve birlikte birçok insanı kazanabilir miydik? Bütün bu insanları kaybedecektik. Türkiye ile ilgili de iyi bir düşünceye sahip olmayacaklardı. Milletini seven, bilinçli olan her insanın,görevi bu. Turizmle, ticaretle uğraşan insanlar olarak buraya gelen insanları misafir olarak görmemiz, onlarda iyi izlenimler bırakmamız gerekirken maalesef "üçkâğıt turizmi" yapıyoruz. Gelenin burada -adeta- derisini yüzüp gönderiyoruz. Bu konularda siyasetçilerimiz de, yöneticilerimiz de maalesef çok hassas ve bilinçli değiller..

Yine ülkemiz adına olumlu sonuçları olan bir anımı anlatayım. Bunlar aslında gelecek nesillere ders olabilecek nitelikte. Bir Almanya seyahatimde caddelerde dolaşıyordum. Bir halıcı dükkânının önünden geçerken vitrinden içerideki çeşitlere baktım, bendeki çeşitlere benziyorlardı. Depomda da o çeşitten bir hayli vardı. İçeriye girdim, dedim ki;

- Ben Türkiye'de halıcılık yapıyorum. Sizdeki çeşitten satıyorum. Benimle ticaret yapmak ister misiniz?"

- Nerelisin? diye sordular.

-Türküm! dedim.

- Lütfen dışarıya çıkar mısın? dediler. Beni kovdular resmen. Benim zoruma gitti tabi. Dedim ki;

- Kapının yönünü biliyorum, tekrar göstermenize gerek yok. Gideceğim de merak etmeyin ama bişey söyleyip gideceğim. Ben Almanya'da okudum. Okurken çocukluğumda yabancı düşmanı birçok okul müdürü ve öğretmenlerden çok dayak yedim. Bu durumda benim hiçbir Almana selâm vermemem lâzım. Ama beni döğen siz değildiniz. Sizlerin canını yakan da ben değildim, dedim. O mağazanın sahipleri iki kardeş yan yana duruyorlar.. Canınızı kim yaktıysa sorununuz onunla, benimle değil. Başka bir Türk canınızı yaktı diye bütün Türklere aynı kefeye koyamazsınız! Üstelik ben sizi araştırdım. (Orda bazı esnaflarla konuştum; "Michel buranın en eski halıcısıdır. Çok dürüst, çok temizdir" falan demişlerdi.) Çok iyi insanlarmışsınız ama biraz daha hassas olsanız daha iyi olur. Size şöyle bir teklifte bulunayım; bendeki numuneleri ben size göndereyim. Hiçbir güvence istemiyorum. Kapora istemiyorum. Ben size güveneceğim. Beğenirseniz -ne zaman paranız olursa- paramı o zaman gönderirsiniz. Beğenmezseniz ben numuneleri buradan, mağazadan aldırırım. Hiç size zahmet ettirmem, dedim. Öyle deyince biraz utandılar, birbirlerine baktılar.

- Numuneleri bekliyoruz, dediler. Kartlarını aldım, numuneleri gönderdim. Bir faks geldi onlardan. Uzun uzun özür dileyerek başlamışlar.

- Biz utanç içerisindeyiz. Haklısın. Sonradan kardeşimle konuştuk. Özür dileriz. Biz numuneleri bazı müşterilerimize gösterdik. Numuneleri sattık. Bu fiyatlara bunlardan ne kadar varsa talibiz. Sonra o kardeşlerden bir tanesi Antalya'ya geldi. Benim depoya geldiler: Hiç unutmuyorum bütün, 165 parçaydı o zaman. İçinde kilimler var, ipek halılar var. Seçti, ayırdı. Daha önce dolandırıldıkları için ben özellikle ne para, ne çek hiçbir şey istemedim.

- Önce ben malları size göndereceğim sonra parasını

göndereceksiniz. Çünkü o duyguyu size yaşatmak istemiyorum. Bundan sonra ben size güveneceğim, dedim. Talya Otel'i'ne de tembih etmişim; "Bu müşterinin hesabını ben vereceğim." diye. Ha, bu süre içerisinde; "Bunları ben aldım" dedi, 165 parçayı. Yatla Çıralı'ya, Döşemealtı köylerine götürdüm. İlgilendim. Bana kapıyı gösterdi ya, onun intikamını alıyorum. En güzel yerleri gezdirdim. Sonra dedim ki;

- Bu 165 parça mal senin. İstanbul'a gideceğiz, orada bu malların toptancıları var. Bu mallardan da daha iyisini, daha ucuzunu orda bulursan cayabilirsin. Orda ben sana dürüst esnafları da göstereceğim. Onların kefilisi benim. Onlar da aynı şartlarda seninle iş yaparlar. Önce malı alırsın, aldıktan sonra parayı ödersin. Mal alabileceğin kişilerle tanıştırmak istiyorum. Anlaştık mı? dedim. İşte böyle benim bazen böyle intikam (!) almışlıklarım vardır. Çok severim. İstanbul'a gittik. Orda çok dürüst esnaflarla tanıştırdım. Sonra Atatürk Havalimanına kadar götürdüm. Orda çek çıkardı, çek yazmak istiyor, bendeki malların parasını ödemek istiyor. "Günlerdir beraberiz" diyor. Hatta otel ücretini ödememi kabul etmedi.

- Hayır, ben buraya ticaret yapmak için, menfaat için geldim. Benim otel hesabımı sen ödeyemezsin" dedi. Onu da ödettirmedi. Atatürk Havalimanında da;

- Ben o malların parasını ödemek istiyorum" dedi.

- Onları ödeme şansın yok. Ben önce malları göndereceğim, ondan sonra, dedim.

- Ya, defalarca özür diliyorum. Sen haklısın ama ben sana güveniyorum.

- Sen yine de işini garantiye bağla. Bir daha da kimseye kapıyı gösterme! Onun için ben bunun parasını almayacağım. Önce malları göndereceğim, sonra sen ödemesini yaparsın, dedim." Nitekim O'nu yolcu ettim. Sonra malları balya yaptık, gönderdik. Malları gönderdikten birkaç ay sonra ben Almanya'ya gittim. Adam işini-gücünü bıraktı. Elemanlarına;

- Benim bugün misafirim var. Yemeğe gideceğiz, falan dedi. Normalde hiçbir Alman işyerini "misafirim geldi" diye kapatmaz veya iş saatinde misafirini yemeğe götürmez. Ama tabii ben burada O'nunla ilgilendiğim için, beraber yemeğe gittik. Yemekten sonra benim paramı ödedi. Boynuma sarıldı;

- Tekrar özür diliyorum! dedi. İşte o gün - bugün o Almanlarla diyalogumuz hâlâ çok iyi. Yıllarca gelirler, mallarını alırlar. Türkiye hayranı oldu. İkinci kardeş de daha sonra geldi. Ailelerini getirdiler, arkadaşlarını getirdiler.

Bir de esprili anılarımdan birini anlatayım. Bir gün bir Alman aile geldi dükkânın dışına, konuşuyorlar. Adam diyor ki eşine;

- Karıcım gel, sana Türkiye'de pazarlık nasıl yapılır göstereyim? diyor. Ben duyduğum bunu. Geldiler, Türkçe konuşmaya başladım adamlar;

- Hoşgeldiniz. Buyrun, falan dedim. Pazarlık yapacaklar. Fakat ben pazarlığı sevmem. Bir mal alırken dahi adama derim ki;

- Son fiyatını söyle. Pahalı olursa almam, uygun olursa alırım, derim. Ya da;

- Ben bu mala şu fiyatı veririm. Fazla veren olursa götür başkasına ver. Bu fiyata vermek istersen ben bu fiyata alırım, derim. O da Almanya'dan kalma. O ticari ahlak. Çünkü Almanlar bu konuda gerçekten dürüstler. Yani bu konuda örnek bir millet.

Halı gösterdim, O halıya hayran kaldı. Şimdi pazarlık yapacağımız için ben fiyatı yüksek tuttum biraz. Oyun oynayacağız ya karşılıklı. Ben yüksek söyledim, o aşağıdan başladı. Ben biraz indim derken ticareti sonlandırdık. Ben paramı aldım. Paketi yaptım. Faturayı verirken o fazla ödediği parayı da kasadan çıkardım, faturanın üzerine koyarken;

- Oyun bitti, şimdi Almanca konuşabiliriz, deyince adam şok geçirdi tabii, kıpkırmızı oldu.

- Sen çok iyi Almanca biliyorsun, dedi.

- Benim Almancam Türkçemden daha iyidir. Türkçeyi buraya gelince düzelttim.

- Madem çok iyi Almanca konuşuyorsun neden Almanca konuşmadın deminden beri?

- Beyefendi siz eşinize "pazarlık nasıl yapılır göstereyim" dediğiniz için oyununuzu bozmak istemedim. Çok da güzel pazarlık yaptınız, tebrik ediyorum. Ama yine de bu kadar fazla ödediniz. O parayı da iade ediyorum, dedim. Tabii bir taraftan bozuldu, bir taraftan sevindi, o parayı iade edince. Sonra bu müşteriler uzun yıllar müşteri olarak geldiler bana.

Ben çocukluktan beri ticaret yapıyorum. Dolayısıyla insanlara baktığım zaman canımı yakacak, yakmayacak kişileri aşağı yukarı biliriz. Buna rağmen çok canımız yandı. Ancak yabancılarla bu tür sorunlar yaşanmıyor. Bizim canımızı en çok Türkler yaktı maalesef. O da cahilliğimizden kaynaklanıyor. Avrupa'da insanlar herşeyi net konuşurlar. Bizde net değil, imalı konuşuruz. "Şark Kurnazlığı" denir ya.."

Kendisi ile yaptığımız söyleşinin en çarpıcı yanlarını aktarmaya çalıştığım Mehmet SAĞGÜN 1982'den beri hakettiği değeri bulamadığına inandığı Kaleiçi'ndeki mekânında. 32 yılı Türk El Sanatları Ticareti ve halıcılık olmak üzere yaptığı işle ülke ticaretine 50 yıldır katkı sunuyor. Eğer kendisine bu konuda akademik bir unvan verilebilseydi bu yarım asırlık yolculukta Avrupa'da aldığı eğitimden sonra birçok kez yurtdışına gidip staj yapmış olduğu için bu unvan "Phil. Prof". türünden olurdu. Kendisi memleket için bu kadar hayırlı işler yapıp bu kadar yabancı sermayeyi ekonomimize kazandırdığı ve yaptığı işle New York Times Dergisi'nde yer aldığı halde kendi memleketinde aynı duyarlılığı görmemekten dolayı kırılgan. Bu anlamda bunları hiç bilmeden bu söyleşiyi gerçekleştirip sizlere aktardığım için bahtiyarım. Ayrıca yarım asrı aşan ticari yaşamında halı - kilim vb. etnografik ürünler konusunda edindiği sayısız bilgi ve deneyimlere bugün sadece Akdeniz Üniversitesi'nden gelen öğrenciler dışında başvurulmamasına da şaşırıyor.

"Anlat anlat bitmez.." cinsten anılarından, kendisinde iz bırakan insanlardan bu yazının içeriğine sığdırabildiklerim bunlar. Anılarının hepsi gülümseten cinsten değil elbette. Özellikle iyi niyetini kötüye kullanan, kendisine zarar veren insanların dramatik sonları ile biten anıları da hayli fazla. Bunların ayrıntısını aktarmayacağım. Dileyen ziyaret edip kendisinden dinleyebilir ama Mehmet SAĞGÜN'ün şöyle bir geri bakıp zihninde yaşadığı olayları ve onların mimarı insanları yokladığında çıkardığı bir sonuç var ki bunu aktarmadan geçemem. Bu binlerce yıldır gelip geçen uygarlıkların her seferinde yeniden keşfettikleri bilindik çekim yasası "ne ekersen onu biçersen" in özgün ifadesi ki kendisi bunu; "HERKES YÜREĞİNİN EKMEĞİNİ YER" şeklinde dillendiriyor. Dileriz emekleri zayı olmasın, su gibi akıp yatağını bulsun. Ve gönülden dilerim yüreğinin ekmeği hep tatlı ve bereketli olsun..

Mehmet SAĞGÜN

KARAMANYA (ADALYA – ANTALYA)

ANDAÇ

Bu sayımızın iç arka kapağında < Gezgincilerin Gözüyle Yazılanların Aydınlatılmasında Parlayan Antalya > adlı seri yazımızda Francis Beaufort'un Antalya hakkındaki görüşünün bir bölümüne yer veriliyor. Ben bu yazımda daha aydınlatıcı olması gayesiyle bu gezginin kitabından alıntılar yaparak daha geniş bir şekilde sizlere aktarmayı uygun gördüm.

Ülkemizin tarihi ve arkeolojisiyle ilgili bilimsel çalışmaların ilk adımlarını, 18.ve19.yüzyıllarda bir dizi meraklı gezginin yazdığı ilk araştırma ve gezi metinlerinden biri olan İngiliz Tuğamiral Sir Francis Beaufort'un, <KARAMANYA> adıyla bilinen kitabında görürüz. Bu kitap, Anadolu'nun güney kıyıları ile ilgili yapılacak kapsamlı bir araştırma için başvurulacak kaynakların başında gelir. Karaman Beyliği'nin kıyılarına Avrupalılar bu adı vermişlerdir.

Francis Beaufort, 27 Mayıs 1774 tarihinde İrlanda'nın Meath İlçesinde dünyaya geldi. Din adamı olan babası, Protestan oldukları için İngiltere'ye sığınmak zorunda kalan Fransız kökenli bir ailedendi. Beaufort 1811-1812 yıllarında kaptanı olduğu Kraliyet Donanması'na ait Fredikssteen adlı firkateynine komutan atandı. Görev iznini almak için İzmir'de bekleyen Beaufort, Babilâli'den gereken ferman alındıktan sonra, Temmuz ayında İzmir Limanı'ndan ayrılarak kısa sürede Karamanya kıyılarına ulaştı.

Akdeniz'in güney kıyılarının haritasını çizmek, portulanlarını yapmak, seyir ve hidrografik yapısını belirlemek, deniz kaynaklarını saptamak gibi, Donanma Lordlar Kurulu tarafından kendisine verilen asal görevini yerine getirirken, bir yandan da antiketeye olan ilgisini ve geniş bilgi birikiminin de yönlendirmesiyle, bu kıyılarda sıralanan ören yerlerini incelemiş, ölçümlenmiş, planlarını ve resimlerini çizmiş, yazıtlarını kopyalamış; antik kentler ile akarsu, koy ve körfezlerin eski adlarını isabetle belirleyip, haritalarına yerleştirmiştir. Şimdi alıntılara bir göz atalım.

"Çalışmalarımız Yediburun'da, yüksek ve sarp dağların düğümlendiği bir noktada başladı; anlaşıldığına göre, efsanevi Khimaira'nın üzerinde yaşadığı antik Likya'nın Kragos Dağı da buradadır. Bu dağların eteklerinde, Ksanthos Irmağı (Eşen Çayı) geniş bir vadide dolanarak akar. Biraz daha doğuya doğru, deniz kıyısına yakın Patara (Gelemiş) kentinin kalıntıları bulunur. Tiyatrosu küçük bir tepenin kuzey yamacına yerleştirilmiştir. Kent surları oldukça geniş bir alanı çevreliyor.

Patara'nın iki mil doğusunda kasvetli bir koy vardır. Kalamaki (Kalkan). Oradan sarp ve engebeli bir kıyıyı izleyerek Kastelorizo (Meis) kentinin ve limanının açığına demir attık. Demirleme yerine iki eski kale hakimdir. Ada'da kesinlikle hiçbir şey yetişmiyor. Patara Vadisi'nden Myra Irmağı'na (Demre Çayı) kadar kesintisiz dağlar hiçbir akarsuya izin vermez. Kastelorizo'nun doğusuna doğru, Kakava (Kekova) koyu bulunur. Tepenin doruğunda bir kale kalıntısı vardır. Tepenin eteklerinde küçük bir rihtim ve iskele bulunur. Çağdaş Yunanlı Coğrafyacı Meletios Myra'dan (Demre) geçen bir koloninin buraya yerleştiğini, keklıklarının bolluğundan ötürü de bölgeye Kakava adını taktıklarını anlatır. Myra, Kakava'nın üç mil doğusunda Andraki Irmağı'nın (Kokarçay) ağzında üç mil yukarıda eski ve ünlü Myra Kenti'nin örenleri bulunur."

"Gelidonya Burnu ve adaları Deliktaş, Phaselis (Tekirova), Makri (Fethiye), Knidos (Datça), Bodrum'dan bahsedilen bölümlerden sonra Adalya'ya gelinir. Avova Burnu'nun arkasında, içinde Adalya Paşası'nın silahlı bir şalopa (iki direkli savaş gemisi) inşa ettirdiği söylenen küçük bir koy vardır. Thebe (Göynük) ve Lyrnessos (Beldibi) ören yerleri bulunur. Bu koydan Klimaks Dağı'na (Bey dağları) uzanılır. Reşat adı verilen küçük, ıssız ada (Sıçan Adası) dar bir boğazla kıyıdan ayrılmıştır. Doğuya doğru 350 ayak yüksekliğinde dikey bir yüzeyi bulunan adanın

öbür yakası yumuşak bir eğimle denize inmekte olup, eskiden bir surla savunulmaktaydı. Burası, Ptolemaios'un Atelebousa dediği yerdir. Aynı zamanda, geçen yıl Adalya üzerine yapılan baskın girişimine ve talihsiz Ahmed'in (Adalya Paşası) yaşamına son veren o felaketin sahnesiydi."

Şimdi Beaufort'un yer tarifleriyle bu kadar yetinerek Antalya'ya gelişi sırasındaki bu önemli yönetim değişikliği olayına değinelim.

Yaşlı Paşa'nın ölümünden sonra oğlu Hacı Mehmet, babasının ölümlü duyulmadan yönetimin dizginlerini ele geçirmiş durumda idi; Babilâli'nin vereceği kararı bekliyordu. Beaufort'un anlatımlarına dönmeden önce, kitabından sadece yer anlatımlarına yer vererek onun eksik tanımlanmasına sebebiyet vermemeliyim.

Bu kıyılarına gelen ilk bireyler saygıdan yoksun olsalar da adını geçirmek durumundayım. İnsanımızı küçülten ifadelerine kısa başlıklarla değineceğim. Tabii ki ziyaretleri boyunca bir subayın dışında kimse güvertelerine ayak basmayarak inceden layık oldukları ilgiyi göstermişlerdir!.. Şimdi Beaufort'un anılarında döneelim.

"Adalya kentine doğru ilerleyerek limanın dışında açığa demirledik. Yöneticinin karşılama mektubunu bir kayıkla getirenler derhal güverteye çıktılar. Haberci ikram ettiğim kahveyi güvenmeden içti, kuşku ile çevresine bakındı ve bir Türk'te pek alışılmış olmayan tedbirli bir alçak gönüllülük içinde konuştu. Gemiyi görmek istediğini açığa vurunca, güvertelerde ona bir gezinti yaptırıldı. Gülünç bir tedirginlik içinde ambarlar ile kamaralara gizlice göz attığını öğrendim. Yüzbaşı karşılıklı aynı sayıda top atışı yapılacağını söyledi. Sayının on biri geçmemesini rica etti; galiba kentin bu yanında sahip olduğu topların hepsi bu kadardı!..."

Bir örnekte hediye bahsinden verelim.

"Armağan trafiği, Doğu'nun bütün ülkelerinde öylesine yerleşmiş bir görenektir ki, karşı tarafı gücendirmeden bunu atlatmak son derece zordur. Bir Türk'ten bir Hıristiyan'a sunulan her armağanda aşağılayıcı bir şey saklıdır. Bir dışişleri bakanı Osmanlı Divanı'nda takdim edileceği zaman, elçilik heyeti sarayın dış odalarında bekletilir; geldikleri Müstebit'e bildirildiğinde, onun sözleri aynen şöyledir: 'Hıristiyan köpekleri doyurup, giydirdikten sonra huzuruma getirin'. Buna benzeyen bir şey, koşullara göre az ya da çok kapalı da olsa, her armağana karıştırılmıştır. Olacağımdan daha isteksiz durumdaydım. İki subayın eşliğinde getirilen siğirler, keçiler, kümes hayvanları ile sebzelerden oluşan armağan kabul edildi. Ertesi gün Bey'e ufak bir fıçı dolusu barut, birkaç düzine ale ve port birası ile İngiliz yapımı bazı değersiz eşyalar gönderdim."

Beaufort'un genç Hacı Mehmet Bey'le buluşmaya gidişine bir göz atalım.

"Kendisini ziyaret etmek amacıyla olduğumu öğrenen Bey, zevksizce aşırı donatılmış atlarını limanda çıkaracağımız yere gönderdi; Sokaklar arasından geçerken, bizi izleyen her yüzde huzursuz bir merak göze çarpıyordu; Saray'ın bekleme odalarını doldurup taşınan kalabalıkta ise, sanki kötü bir olayın beklentisi içindekiler gibi kıskanç ve sabırsız bir vahşet havasının ayrımına vardık.

Bey, Majestelerinin firkateynine gezmeye davet edildiyse de, biraz utanarak başışlanmasını diledi. İvrir zivir türlü bahaneler bularak günde iki-üç kez gelen subayın dışında hiç kimse güvertemize ayak basmadı. Gemiden ayrılan her kayık gözetleniyor, kıyıya çıkan subaylarımız izleniyordu. Hatta, kumsaldaki bir evde bazı teleskopların sürekli üzerimize çevrilmiş olduğunu sezdik."

Beaufort'un ziyareti, görüldüğü gibi babasının ölümünden sonra yerine gelen oğlunun, Babilâli'den gelecek atama haberini beklerken tedirgin olaylar ortamında olduğu bir devrede olmuş, böylece meydana gelen yanlış yansımaların tezahürlerine kısaca değindim.

GEZGİNLERİN GÖZÜYLE YAZILANLARIN AYDINLIĞINDA PARLAYAN ANTALYA

Luigi Mayer 1803: “Bu ülkedeki sivil ve askeri yargıdan sorumlu voyvodalar, dört yanı açık bir köşkte, imamın danışmanlığında adli işlevlerini görürler. Voyvodaların başlıklarının tepesi kırmızı veya sarı şeritlerle süslü bir muslin ile sarıdır. Mısır'da ve Doğu'nun birçok yerinde olduğu gibi kaftan giyer ve kuşak kuşanırlar; ipek ve yünlüden veya softan içi kürklü bir manto, kırmızı kumaş pantolon ve acele etmek gerektiğinde kolaylıkla giyilip çıkartılabilen sarı çizmeler giyerler. Silahları kıvrık bir kılıç, bir çift tabanca ve av hançeri olup misket tüfeğini yanı başlarındaki bir hizmetli taşır ve mühimmat dolu bir keseleri vardır. Muhafızlar ise kenarları siyahla çevrilmiş bir yelek, dar kollu ve farklı renkte yünlüyle çevrelenmiş cübbe, mavi kumaş pantolon ve kırmızı veya siyah renkli ayakkabı veya terlik giyer. Muhafızların silahları ise alt ucu kare biçimli ve çok sayıda çıkıntılı noktayla işlenmiş büyük bir sopadır ve kuşaklarında av hançerleri ile bir çift tabanca taşırlar...”

Kadınları, evdeyken, Mısır'ın tasvirinde sözü edilen dansçı kızlarla aynı tarzda giyinir ki, aslında bu Doğu'da yaygın bir kıyafettir; yalnızca kaş hizasına inen, mavi püsküllü kırmızı bir başlık giyerler ve etrafına küçük bir muslin şerit dolarlar; saçları her yerden görünür ve arkada ince örükler halinde iner...

Antik çağın liri, değişikliğe uğramış olmasına karşın, hâlâ bu ülkenin yaygın müzik aletleri arasındadır ve üç telli bir çeşit keman olan rebek ise burada lir olarak tanınıyor...

Karamania ovalarında sıcaklık sorun haline gelince ve otlaklar kuraklıktan çatlamaya başlayınca halk köylerini bırakıp dağlara çekilir ve köylerini her gelene açık halde bırakır. Sığır gütmek veya odun kesmek erkeklerin genel işleri arasındadır. Erkekler yaygın olan fes giyer, kısa bol kollu, kaba pamuklu bir gömlek, belde katlanan bir iç giysi, kaftan yerine ise Moralı Rumlar veya Berberiler gibi sarı kumaştan dar bir yelek, yaygın şekilde mavi pantolon, siyah ayakkabı veya terlik, peştamal gibi büyük bir keçi derisi giyerler. Bir ellerinde kalın bir sopa vardır, bellerindeki kuşakta veya omuzlarında bir balta veya nacak taşırlar...”

Francis Beaufort 1817: “Adalia küçük bir liman çevresinde güzelce yerleşmiştir; sokakları sanki bir tiyatronun oturma basamakları gibi art arda yükselmekte ve tepenin üstündeki düzlükte kent, bir hendek, iki sur duvarı ile birbirinden elli yarda kadar uzak bir dizi dörtgen kule tarafından kuşatılmaktadır...”

Kentin çevresindeki bahçeler güzel, ağaçlar meyve yüklüdür; her tür bitkinin gür olduğu görülmekte; yerliler ekim alanlarının alışılmışın dışında bereketli olduğunu söylemektedir. Toprak tabakası derin olup, hemen her yerde, ovayı gübreledikten sonra yarıların üzerinden dökülen ya da denize doğru inişlerde buğday değirmenlerini döndüren, kireç yüklü ırmaklarla sulanmaktadır...

Yön değiştiren esintiler havayı olağanüstü biçimde tazeliyor; zira gündüz esen deniz meltemi gittikçe artan bir güçle körfezin batı yakasını okşamakta; geceleyin ise, Toros Dağı zincirini kesen büyük kuzey vadisi içerideki soğuk dağlardan inen kara rüzgârlarını iletmektedir. Bütünü ile, bir kent için bundan daha sevimli bir yer seçilemezdi...

Adalia'nın nüfuzu herhalde 8000 kişiyi aşmamaktadır ve anladığıma göre bunların üçte ikisi Müslümanlar, geriye kalan üçte biri de Rumlardır. Bu Rumlar Türkçe dışında başka dil bilmezler; dualarından bazıları bu dile çevrilmiş olmakla beraber, ayinlerinin ana bölümü bir papaz tarafından Yunanca olarak tekrarlanır, ancak ne anlama geldiğinden bu papazların çoğu cemaatleri kadar habersizdir...

Pazar yerinde, çoğunlukla Smyrna'dan (İzmir) düzenli kervanlarla taşınmış olan kumaşlar, hırdavat, İngiliz ve Alman yapımı çeşitli mallar gördük. Takas için az sayıda eşya da Yunanlı buğday tacirlerince getirilmişti; ama onların asıl aradığı peşin paradır; nitekim, Malta ile Messina'dan bu kıyıya doğru yol alırken bizim sorguladığımız her teknede binlerce dolar bulunmaktaydı. Eğer bu talep sürekli olursa, her iki taraf da malların karşılıklı değiş tokuşundan kendilerine göre yararlanacaklar; tarımsal üretim yaygınlaşıp refah arttıkça, yeni istekler ortaya çıkarak Avrupalı imalatçılar için yeni pazarlar açılacak...”

